

STENOGRAFSKE BELEŠKE
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 1

BEOGRAD 1932 GODINE

KNJIGA 6

LV REDOVNI SASTANAK
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 18 OKTOBRA 1932 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI:

POTPRETSEDNICI

Dr. AVDO HASANBEGOVIĆ

Dr. KOSTA POPOVIĆ

SEKRETARI

ANTE KOVAČ

Dr. DRAGOLJUB JEVREMOVIĆ

Prisutni su Ministri G.G.: Ministar bez portfelja Dr. Albert Kramer, Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Ivan Pucelj, Ministar fizičkog vaspitanja naroda Dr. Dragan Kraljević, Ministar građevina Dr. Stjepan Srkulj, Ministar unutrašnjih poslova Živojin Lazić i Ministar trgovine i industrije Ivan Mohorić.

Početak u 10.15 časova pre podne

S A D R Ž A J:

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje zapisnika;
2 — Primetba narodnog poslanika Riste Đokića na zapisnik;
Govornici: Risto Đokić i sekretar Ante Kovač;
3 — Interpelacije dr. Nikole Nikića, narodnog poslanika, na Predsednika Ministarskog Saveta i Stjepana Valjavca, narodnog poslanika, na Ministra saobraćaja. (Vidi tekst interpelacija na kraju sednice);
4 — Izveštaji G.G. Ministara kada će odgovoriti na podnete interpelacije;
5 — Molbe i žalbe;
6 — Razna akta;
Dnevni red: Pretres izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga o ugovoru o socijalnom osiguranju zaključenom u Beču 21 jula 1931 godine između Kraljevine Jugoslavije i Republike Austrije;
Govornici: Izvestilac Franjo Markić i Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Ivan Pucelj;
2 — Pretres izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga o projektu konvencije o prinudnom radu ili obaveznom radu usvojenom od Opšte konferencije međunarodne organizacije rada Društva naroda u Ženevi;
Govornici: Izvestilac Franjo Markić, dr. Miloslav Stojadinović, Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Ivan Pucelj;
3 — Pretres izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga o trgovinskom ugovoru između Kraljevine Jugoslavije i Republike Austrije;
Govornici: Izvestilac Stevan Ćirić, Ministar trgovine i industrije Ivan Mohorić;

4 — Pretres izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga o sporazumu uz ugovor o trgovini i plovidbi između Kraljevine Jugoslavije i Kraljevine Italije;

Govornici: Izvestilac Stevan Ćirić, Milutin Stanojević i Ministar trgovine i industrije Ivan Mohorić;

5 — Izbor odbora za proučavanje zakonskog predloga o izmenama i dopunama naredbe o zaštiti javnih puteva i bezbednosti saobraćaja na njima, od 6 juna 1929 god.

Potpredsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Otvaram 55 redovni sastanak Narodne skupštine. Izvolite čuti zapisnik prošloga sastanka.

Sekretar Ante Kovač pročita zapisnik.

Potpredsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Ima li ko nešto da primeti na pročitani zapisnik? (Javlja se za reč narodni poslanik Risto Đokić). Primetbu ima Risto Đokić.

Risto Đokić: Gospodo narodni poslanici, jedna načelna primetba mora da se stavi na ovaj zapisnik i na sve dosadašnje naše skupštinske zapisnike, što se mnogo koješta ispušta, pa i to stenografi ne hvataju sve, a i stiliste koje to posle izrađuju misle da zapisnici Narodne skupštine moraju biti neko udžbenici budućim narodnim poslanicima. Nikakve upadice koje se ovde dogode nisu zapisane, iako se u Srp-

skoj Narodnoj skupštini pa i Skupštini Kraljevine S.H.S. zapisivalo sve što se ovde čuje i radi, pa to treba da bude zapisano i u zapisnicima Jugoslovenske Narodne skupštine. Mi smo, gospodo, primetili da se zapisnici i stenografske beleške izrađuju tako kao da će to biti udžbenici budućim poslanicima kako treba da se ponašaju. Ja mislim da svaka reč i svaka upadica treba da bude zapisana i da to bude prava slika našega rada. A druga je jedna primetba koja se može uputiti i nama i Kraljevskoj vladi i Pretsedništvu Narodne skupštine. Mi smo ovde došli sa narodnim poverenjem i sve što radimo i progovorimo i što se ovde dogodi, to niko ne zna osim nas i ko sluša sa galerije. Bizmark je davno u svoje doba kazao: Štampa je sedma velesila. Mi živimo u zemlji koja ima obaveznu nastavu i mi težimo da naš svet postane pismen i politički odgojen. A oдавde u ovoj kući što se radi izgleda kao ruski manastir, dalje se ne čuje od ovih vrata.

Iz današnjeg i jučerašnjeg rada mi smo imali prilike da vidimo da je to registrovala samo izvesna štampa, a izvesna štampa je zaplenjena. Ovde dođe jedna grupica novinara i jedna grupica komotnih ljudi da čuje i vidi naš rad, a onaj narod koji nas je poslao ovde ništa o tome ne čuje i ne zna. Dešava se da se više piša u štampi o Leli Salevićevoj i nekim hajdučijama i ko je šta ukrao, nego o radu Narodne skupštine i Narodnog Pretstavništva.

Mi na klubskim sednicama i ovde svaki put moramo zameriti našem Pretsedništvu zašto ništa ne preduzima da se jedan put glas narodnih pretstavnika čuje do svakog ćoška naše države.

Potpretsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Molim vas, ovo nije primetba na zapisnik! (Glasovi: Jestel Jestel)

Risto Đokić: (nastavlja): Nama se zamera i kaže da potpada pod cenzuru rad Narodne skupštine, ali potpada pod državnog odvjetnika. Telefoni između državnog odvjetništva i Centralnog presbira većito rade i mi spadamo većito pod cenzuru Centralnog presbira.

Imali smo prilike da je Politika, jedan od najvećih listova u našoj zemlji, koja nas prezentira i na strani, da je zabeležila kao radi šale da se je jučer sastala Narodna skupština da smo nešto galamili i da smo se razišli po kafanama i hotelima.

I na ovome polju rada mi moramo tražiti da pravda i narod mora biti obavješteni o tome šta mi radimo. (Pljesak).

Potpretsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Reč ima g. sekretar.

Sekretar Ante Kovač: Gospodo narodni poslanici, primetbe druga Riste Đokića ne primam, jer § 32 Poslovnika kaže o zapisniku ovo: „U zapisnik se beleže: 1) saopštenja vladina i pretsednikova; 2) predmeti o kojima je Narodna skupština rešavala i njezina rešenja o njima sa načinom glasanja i brojem glasova za i protiv kod poimeničnog glasanja i 3) predmeti za koje Narodna skupština reši da se unesu u Zapisnik. Poslanički se govori ne beleže u zapisnik, ali se uvek označuju imena govornika „Za“ i „Protiv“.

„Zapisnici Narodne skupštine objavljujuće se u Službenim novinama“. (Dr. Nikola Nikić: Vrlo pametno! A o stenografskim beleškama?).

Sekretar Ante Kovač: Pa, to nije zapisnik...

Potpretsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Ima li još ko šta da primeti na zapisnik? (Nema!) Primedaba

više nema i zapisnik je primljen. Izvolite čuti interpelacije.

Sekretar Ante Kovač saopštava: Dr. Nikola Nikić, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na G. Pretsednika Min. saveta — o govoru generalnog sekretara J.R.S.D. na Krškom Polju.

G. Stjepan Valjavec, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na G. Ministra saobraćaja o rukovanju voznim parkom u ložionici državnih železnica Zagreb—Sava. (Vidi tekst interpelacija na kraju sednice).

Potpretsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Ove će se interpelacije dostaviti nadležnim Ministrima. Izvolite čuti izveštaje G.G. Ministara.

Sekretar Ante Kovač čita: G. Ministar socijalne politike i nar. zdravlja, izveštava da će na interpelaciju g. Dr. Milana Metikoša o zabrani noćnog rada u pekarnicama, odgovoriti kada se stavi na dnevni red;

G. Ministar šuma i rudnika izveštava da će na interpelaciju g. D-r Milana Metikoša o snabdevanju siromašnih seljaka i radnika drvima, odgovoriti kad se stavi na dnevni red;

G. Ministar šuma i rudnika izveštava da će na interpelaciju g. Riste Đokića i drugova o nastavku rada u šumskim preduzećima sa dugoročnim zakupnim ugovorima, odgovoriti kad se stavi na dnevni red;

G. Ministar šuma i rudnika izveštava da će na interpelaciju g. D-r Ivana Lončarevića o uništenju bosanskih šuma od gusenica odgovoriti kad prikupi potrebne podatke.

Potpretsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Ovi se izveštaji primaju na znanje. Izvolite čuti molbe i žalbe.

Sekretar Ante Kovač saopštava molbe i žalbe:

Andrije Trajkovića, Bogoljuba Balinoveca, Donke S. Blagojevića, Krste Ž. Radonjića, Ilije M. Nakića, Aksentije Ž. Jovičića, Jaroslava Kreclovića, Jovana N. Kostića, Đurdija Naškovića, Mile Jakšića, Save V. Krstića, Janka Nedića, Milana Mišića, Josipa Popovića, Mladena P. Stefanovića, Uroša B. Pekovića, Dragoljuba Savića, Dr. Milivoja Miloševića, Razumenke Prokić, Milutina Basraka, Luke Petrovića, Stošije A. Golije, Franca Pestotnika, Lovre Perkovića, Antona Božića, Vere Gvingnerez, Vide Brajovića, Anđe Galetića, Mihaila Vrbice, Patrane Rajkovića, Joke Vujovića, Josipa Mesarića, Stojke Petrovića, Milke Vimpolžek, Bajića Milana, Mirka Medenice, Ibraima Mustarića, Marije Širca, Marije Reven, Dr. Đure Štrase, Dragutina Tirića, Dimitrije R. Kontića, Ljubomira Milkovića, Vladimira Vukosavljevića, Ive S. Martinovića, Jovana Jankulovića, Kaje Potrke, Luke S. Petanovića, Sinke Radovića, Đorde Surovića, Jovanke M. Đonovića, Antonija Klapšeka, Jozefa Pokornog, Josipa M. Vukašinića, Đorde P. Drezdića, Vladimira Majbordovog, Jone T. Kovačića, Vendešlava J. Šćuka, Nike Vlade Černa, Jorgačije Stojanovića, Babete Dr. Milutina Uskokovića, Emilo Đ. Milutinovića, Dr. Milana Geratovića, Jove Srzentića, Ludvika Vauka, Hodžomana Bože, Ahmet Bega Kapestanovića, Marije Poč, Marije Naglić, Jozefa Čepernina Pejča Dojčinovića, Milovana Petrovića, Arsenija Trifunovića, Šahe Đorić, Radivoja Munitlaga, Dane Lastavice, Jelene M. Ivanovića, Arse D. Vučkovića, Stanka N. Jovanovića, Nikole Misirače, Antona Skrabara, Slavka Šota, Sretena Makovića, Savete Živadinovića, Milana Radaljevića, Ive Perišića, Petra P. Banaševića, Dr. Ljubomira A. Merzanovića, Dr. Vla-

dimira Mašića, Luce Bašića, Milete Miloševića, Ivane M. Dapčevića, Jurke I. Gavrana, Josipa Janšeka, Tihomira Vojinovića, Petra Markovića, Josipa Lorenčina, Milice R. Radišića, Antuna Vitalića, Jovana S. Počeka, Stevana Nedeljkovića, Veselina Mitrovića, Đure A. Dimitrijevića, Vasilije Legeza, Joke Lipovca, Pavla Preke, Mitra Rapajića, Penzionera iz Bjelovara, Tome Đorđevića, Vladimira Simića, Nedeljka Tatića, Radovana S. Sekulića, Mare Kočića, Saliha Bakšića, Smaila Hodžića, Jelene Zdravković, Milojka Slavkovića, Karola Kogovšeka, Apolonije Lušića, Frana Barasa, Milene V. Popović, Anke Vlašića, Ilije Đ. Đokića, Hadži Todora Dimitrijevića, Stojana Bogosavljevića, Bosiljke Jovanović, Stanojke Matića, Milisava Matića, Bogdana Radonjića, Sofija Šenbaum, Ilije Mandića, Josipa Butinara, Blaže I. Martinovića, Opštine Lajkovačke, Seljaka sela Poriča i Čipuljića, Josipa Mačeka, Antuna Puka, Petra Darčića, Ilije M. Petrovića, Ivke Lulić, Jagoša S. Brajovića, Luke Matijevića, Milana Bartovića.

Potpredsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Sve pročitane molbe i žalbe uputiće se odboru za molbe i žalbe. Izvolite čuti razna akta.

Sekretar Ante Kovač saopštava razna akta:

Izvršnog odbora Zemljoradničkih zadruga za srezove: Ruma, Irig, Sr. Mitrovica, Stara Pazova, Centralnog sekretarijata Radničkih komora Beograd, Milana Milanovića, Udruženja trgovaca za grad Kragujevac i Opštinskog poglavarstva sa Visa, Udruženja trgovaca za grad Bitolj, Saveza autobuskih preduzeća Novi Sad, Delovođa i činovnika opština Sreza rađevačkog, Udruženje trgovaca za grad i Srez novosadski, Udruženja trgovaca za grad Senj i Brine Radoja Jelića, Udruženja kirajdzija za Dravsku banovinu.

Ptpredsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Ova se akta primaju na znanje.

Ima reč narodni poslanik g. Alojzij Pavlič, koji hoće da uputi jedno pitanje na Pretsedništvo Narodne skupštine. (Glasovi: Nije prisutan!). Pošto gospodina poslanika nema, to se smatra da je oduštao od svog pitanja.

Prelazimo na dnevni red. Na dnevnom je redu pretres izveštaja odbora za proučavanje zakonskog predloga o ugovoru o socijalnom osiguranju, zaključenom i potpisanom u Beču 21 jula 1931 godine, između Kraljevine Jugoslavije i Republike Austrije.

Izvolite čuti Gospodina izvestioca po ovom zakonskom predlogu.

Izvestilac Franjo Markić pročita izveštaj odborski, koji glasi:

NARODNOJ SKUPŠTINI

Skupštinski odbor, kome je na osnovu § 53 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini upućen na proučavanje zakonski predlog o ugovoru o socijalnom osiguranju zaključen i potpisan u Beču 21 jula 1931 godine između Kraljevine Jugoslavije i Republike Austrije, završio je povereni mu posao na svojoj 11 sednici od 9 juna 1931 god. usvojivši tekstuelno pomenuti zakonski predlog u načelu i pojednostima te prema tome Odboru je čast predložiti Narodnoj skupštini da ovaj zakonski predlog izvoli usvojiti.

Za izvestioca Odbor je odredio g. Franju Markića, narodnog poslanika.

9 juna 1932 godine
u Beogradu

Pretsednik Odbora,
Dr. Milosav Stojadinović, s. r.

Za sekretara, član:
Duž. Živojinović, s. r.

Članovi:

Risto Dokić, s. r.
Franjo Markić, s. r.
Mita Dimitrijević, s. r.
Dr. Đuro Ostojić, s. r.
Mustafa A. Mulalić, s. r.
Anton Cerer, s. r.
Duž. M. Živojinović, s. r.

Gospodo narodni poslanici, radnici prema svome socijalnom položaju nisu vezani za jednu određenu varoš, za jednu određenu pokrajinu, pa čak, a ko hoćete, ni za jednu određenu državu. Oni usled toga što im je jedini izvor za održavanje svoje egzistencije ponuda radne snage upućeni su da se povijaju zakonu potražnje i ponude radne snage. Otuda dolazi da se radnici iz jedne zemlje sele u drugu, otuda dolazi da radnici zapravo nemaju određeno mesto svoga boravka. Pošto su radnici u raznim zemljama delom uviđanjem merodavnih, delom radi svoga osiguranja, isposlovali razne zakonske propise u pogledu svoga osiguranja, to radnici u koliko dolaze u položaj da menjaju mesto svoga boravka, a naročito da menjaju državu u kojoj žive, dolaze u položaj da gube ona prava koja su imali u odnosnim zakonima u svojim zemljama. Da radnici ne bi gubili ta svoja prava, naša država sklopila je sporazum sa Republikom Austrijom u Beču u vidu jedne konvencije. Ova konvencija podeljena je na tri dela: Opšte propise, posebne propise i završne propise.

Opšti propisi. Ugovor se odnosi na osiguranje za slučaj bolesti i za slučaj nesreće radnika (uključivo poljoprivrednih) i nameštenika, na osiguranje na slučaj iznemoglosti, na penziono osiguranje kod Bratimskih blagajni i na penziono osiguranje nameštenika. Kao ustanove u smislu ovih odredaba (član 1) važe i penzione ustanove jugoslovenskih državnih saobraćajnih ustanova. Član 2 propisuje u pogledu primanja iz člana 1 jednako postupanje sa državljanima obeju država ugovornica. Po članu 3, pri sprovođenju socijalnog osiguranja, imaju se primenjivati pravni propisi one države na čijoj se teritoriji obavlja rad. Isti član predviđa i izuzetak od tog pravila kao i posebne slučajeve pri određivanju propisa jedne ili druge države. Odredbe ovoga člana ne odnose se na osoblje zaposleno na brodovima (šlepovima) koji plove Dunavom. Član 4 sadrži propise o uzajamnoj, pravnoj i administrativnoj pomoći između obostranih sudova, upravnih vlasti i osiguravajućih zavoda, a član 5 naknadu izdataka prouzrokovanih ovom pomoći. Član 6 dopušta podnošenje prijave, obavezne po zakonima jedne države, podnosioca osiguranja one druge države, a tako isto priznaje zakonske rokove za podnošenje pravnih sredstava od ma kog nadležnog nadležstva bilo jedne

bilo druge države. Član 7 ovlašćuje obostrane konzularne zastupnike, što se tiče socijalnog osiguranja radnika i nameštenika, koji su državljani njihove države, kod svih zavoda, vlasti i sudova. Po članu 8 predstavke državljanina jedne države pisane na jeziku te države, ne mogu se odbaciti u onoj drugoj državi. Član 2 predviđa jednaku primenu propisa o oslobođenju ili olakšicama u pogledu taksa i pristojba u svakoj državi, pa bilo da ista sprovodi svoje sopstveno ili socijalno osiguranje one države.

Posebni propisi. — I. Osiguranje za slučaj bolesti. Po članu 10 boravak u pograničnoj zoni druge države ne smatra se kao boravak u inostranstvu u pogledu davanja iz osiguranja. Inače, osigurano lice, obolelo u drugoj državi, ima pravo na primanje osiguranja, sve dok se zbog stanja zdravlja ne uzmogne vratiti u njegovu državu. Član 11 sadrži propise o davanju osiguranja licima obolelim u pograničnoj zoni. Član 12 predviđa primanje u javne bolnice lica iz one druge države na teret njihovih osiguravajućih zavoda ako je taj zavod tražio njihovo primanje u bolnicu, a sem toga, u slučaju, ako bolesnikovo stanje ne dozvoljava da se on odbije. Član 13 govori o vremenu osiguranja u bolesti provedenog u jednoj državi, koje se uzima u obzir u drugoj državi, u pogledu prava primanja osiguranja, njegovog trajanja i njegove visine; zatim o tome, na koje primanje osiguranik ima pravo, ako su po sredi dva osiguranja; najzad, o suspenziji prava u slučaju dobrovoljnog osiguranja za vreme dok je osiguranik zaposlen u toj drugoj državi.

II. Rentna osiguranja. — Član 14 sadrži opšte odredbe; članovi 15, 16 i 17 odredbe o osiguranju za slučaj nesreće; članovi 18—26 odredbe o pensionom osiguranju nameštenika; članovi 27 i 28 odredbe o pensionom osiguranju kod bratinskih blagajna.

Završni propisi. — Član 29 predviđa donošenje odredaba u svakoj državi radi izvršenja ovog ugovora. Po članu 30, obostrane najviše administrativne vlasti imaju se sporazumeti o što prostijem obavljanju dostava i isplata. U smislu čl. 31, odredbe napred pomenutih posebnih propisa mogu se sporazumno menjati. Član 32 preporučuje obostranim osiguravajućim zavodima da se uzajamno obavestavaju o boravku osiguranika. Po članu 33, u slučaju spora između obostranih zavoda i nadležnih vlasti, rešavaju sporazumno obostrane najviše administrativne vlasti; odluke sporazumno donesene konačne su i obavezne kako za zavode tako i za državna nadležstva. Član 34 sadrži odredbe o tome, ko će i kako će se davati osiguranje u slučaju spora, do konačne odredbe. Po članu 35, najviše administrativne vlasti u smislu ovoga ugovora jesu: u Jugoslaviji Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja; u Austriji savezni Ministar za socijalnu upravu. Po čl. 36, obostrani zavodi, vlasti i sudovi socijalnog osiguranja neposredno saobraćavaju između sebe u sprovođenju ovog ugovora. Član 37 predviđa ratifikovanje ugovora u Beogradu, a član 38 njegovo stupanje na snagu početkom meseca koji dolazi odmah po ratifikaciji, s tim da, u pogledu službenika „Rečne plovidbe Kraljevine Jugoslavije“, ugovor važi i retroaktivno počev od 1 juna 1930; u pogledu invalidnog osiguranja radnika od dana kada u obema državama bude provedeno invalidno osiguranje dotičnih grupa. Po članu 39, propisi ovog ugovora primenjuju se, od dana njihovog stupanja na snagu, i na ranije slučajeve

osiguranja, s tim, da se za ranije vreme neće vršiti naknadna plaćanja. Član 40 predviđa mogućnost otkaza Ugovora za kraj svake kalendarske godine, sa otkaznim rokom od 6 meseci.

U dopunskom protokolu predviđa se, da će se obe vlade obratiti nemačkoj vladi u cilju da se ispita mogućnost proširenja uzajamnosti i na tu državu u smislu Ugovora, koje su, po predmetu socijalnog osiguranja, obe države ugovornice ranije zaključile sa Nemačkom.

Završni protokol I. predviđa, da svaka ugovorna strana prima deo tereta iz osiguranja bratinskih blagajna prema stanju na dan 31 decembra 1918.

Završni protokol II. — U pogledu izdavanja potpora u slučaju besposlice, postupaće se jednako sa obostranim državljanima. U završnom protokolu III, ne mogu se izvoditi iz čl. 3, stava I, nikakva prava na izuzetke kod primene propisa o zaposlenju stranih radnika.

Najzad, u Internom Završnom Protokolu predviđeno je, da će najviše administrativne vlasti i nadležstva od njih određena vršiti prevode dopisa upućenih njihovim državljanima, za one zavode, vlasti i sudove socijalnog osiguranja koji te prevode ne bi mogli sami izvršiti. Ako se adresat nalazi na teritoriji zamoljene najviše administrativne vlasti, ova će po izjavljenoj želji, obaviti i prevođenje i dostavljanje.

Potpisnik Dr. Avdo Hasanbegović: Ima reč g. Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja.

Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Ivan Pucelj: Gospodo narodni poslanici, ovaj je ugovor zaključen 21 jula 1931 godine u Beču.

Ugovor se odnosi na: Osiguranje za slučaj bolesti, radnika i nameštenika; osiguranje za slučaj nesreće, osiguranje za slučaj iznemoglosti, penziono osiguranje kod bratinskih blagajna i penziono osiguranje nameštenika.

Ugovor se osniva u glavnom na principima Ugovora koje smo već ranije zaključili po istom pitanju sa Kraljevinom Italijom i Nemačkom Republikom a koji su principi usvojeni i preporučeni od Međunarodnog biro-a rada.

Ovde je u glavnom rešeno pitanje reciprociteta na polju socijalnog osiguranja sa Austrijskom Republikom pri čemu su ostali nedirnuti i naši i austrijski propisi Zakona o osiguranju radnika. Dosledno onom ugovoru sa Nemačkom Republikom, ovaj je ugovor izrađen na principu pune ravnopravnosti i najšireg reciprociteta, tako da zajednica osiguranja, koja pre rata nije prelazila preko sopstvene granice, proširena je na drugu državnu ugovornicu a predviđa se mogućnost njezinog proširenja i na treću državu koja bi sklopila sličan ugovor sa jednom od obeju država, a time u krajnjoj liniji i na sve države članice Društva naroda, tako da se radniku, koji je radio u više država ugovornica, priznaje celo vreme osiguranja, kao da je radio za sve to vreme samo u svojoj državi.

Broj austrijskih radnika zaposlenih kod nas prema podacima prikupljenim od banskih uprava, iznosi oko 4.500, dok bi broj naših radnika zaposlenih u Austriji iznosio oko 3 do 3.500. Broj svih austrijskih podanika, prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, koji se nalaze u našoj državi iznose 9.300.

Ovaj ugovor je od osobite važnosti za našu rečnu plovidbu, koja je do sada morala plaćati za osoblje na prugama u Austriji duplo osiguranje. Sada je ovo

osoblje obavezno na osiguranje samo po našem Zakonu o osiguranju radnika, a oslobođeno je od obaveze osiguranja po austrijskom Zakonu o osiguranju radnika.

U završnom protokolu pod I. rešeno je u pogledu likvidacija pograničnih bratinskih blagajna po članu 71 Senže:menskog Ugovora o miru, da svaka država odnosno nadležna blagajna preuzme svoje osiguranike prema mestu zaposlenja. Ovde su u pitanju samo zavodi u Koruškoj dok su za likvidaciju sviju ostalih zavoda za socijalno osiguranje u biv. Austriji na osnovu ugovora o miru već zaključeni i izvršeni zasebnim sporazumima. Ovo je učinjeno u završnom protokolu I, što su u Koruškoj postojale svega tri blagajne, čija posleratna imovina ne bi dolazila u obzir, te od te likvidacije mi ne bi dobili ništa.

Određen je reciprocitet u pogledu potpora bezposlenim radnicima, u završnom protokolu II i ako u našoj državi ne postoji, kao u Austriji osiguranje za slučaj besposlice, već samo surogat toga osiguranja, prema našim prilikama, u potporama berze rada.

U završnom protokolu III naročito je istaknuto da se ne mogu iz ovoga ugovora izvoditi nikakva prava kod primene propisa o zaposlenju stranih radnika da ne bi postojao ni zračak sumnje da bi Austrijanci mogli tražiti neka prava u pogledu uposlenja njihovih radnika kod nas.

Sa izloženog molim Narodnu skupštinu da ovaj Predlog zakona o ugovoru o socijalnom osiguranju između Kraljevine Jugoslavije i Austrijske Republike izvoli primiti.

Potpredsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Pošto se niko od gospode narodnih poslanika nije javio za reč u načelu o ovome zakonskom predlovu, to prelazimo na glasanje u načelu o ovome zakonskom predlogu. Glasaeće se uobičajenim načinom sa *za* i *protiv*. Pozivam gospodina sekretara da izvoli prozivati gospodu poslanike.

Sekretar Ante Kovač proziva poslanike da glasaju i oni su glasali ovako:

Avramović Branko — za
 Adić Ante — za
 Aksentijević Aleksandar — otsutan
 Aleksić Kosta — za
 Alilović Šaćir — za
 Anđelinović Grgur Budislav Dr. — za
 Antonijević Dušan — otsutan
 Antunović Josip — za
 Arandelović Jovan — za
 Auer Ljudevit Dr. — za
 Babamović Jordan — za
 Baljić Salih — za
 Banjac Ljubomir — za
 Barać Branko Dr. — za
 Batinić Jozo — otsutan
 Bačić Stjepan Dr. — za
 Benko Josip — otsutan
 Beširović Dimitrije R. — otsutan
 Bogdanović Iso — za
 Božić Milan — za
 Borisavljević Strahinja — za
 Brkić Stjepan — za
 Brušija Radoslav — za
 Budišin Stevan — za
 Bukvić Aleksandar — za

Bunović Milan — za
 Valjavec Stjepan — otsutan
 Varda Sever — za
 Vasiljavić Stevan Dr. — otsutan
 Veličković Miladin — za
 Veljković Veljko — za
 Vidaković Vitomir — za
 Vidić Ješa Dr. — za
 Vidović Bogdan Dr. — za
 Vojinović Jovan V. — za
 Vošnjak Bogumil Dr. — za
 Vujić Dimitrije V. — otsutan
 Vukićević Bogić Dr. — za
 Gavrančić Oton Dr. — za
 Gavrilović Oto — za
 Gajšek Karlo — za
 Glavički Božidar — za
 Gospodnetić Franjo — za
 Grajić Pero — otsutan
 Grba Milovan Dr. — za
 Grbić Emilijan — za
 Grdić Vasilj — otsutan
 Grubanović Milan — otsutan
 Gruber Franjo Dr. — otsutan
 Davidović Vitomir — za
 Danilović Živko — za
 Demetrović Juraj — za
 Dervišić Đulaga — za
 Dimitrijević Mita — za
 Dimitrijević Hadži-Todor — za
 Dobrović Milan S. — za
 Dobrovoljac Milan J. — za
 Dovezenski Jovan S. — za
 Dodić Aleksandar-Taka — za
 Došen Mirko Dr. — za
 Dragović Miloš P. — za
 Drljača Branko — otsutan
 Drmelj Alojzij — za
 Duboković Juraj — za
 Đokić Risto — otsutan
 Đorđević Vladimir — za
 Đurić Mihailo — za
 Elegović Ivo Dr. — otsutan
 Živanović Milan — za
 Živančević Mihailo — otsutan
 Živković Negosim Dr. — za
 Živojinović Dušan M. — za
 Zaharić Čedomir — otsutan
 Zeljković Boško — otsutan
 Zemljić Jakob — za
 Ivandekić — Ivković Mirko Dr. — za
 Ivanišević Petar — za
 Ivančević Dušan — za
 Isaković Milivoje Đ. — otsutan
 Isaković Mito — otsutan
 Janković Velizar Dr. — otsutan
 Jevremović Dragoljub Dr. — za
 Jevtić Životije — otsutan
 Jevtić Milutin Al. — otsutan
 Jevtić Mihailo R. — za
 Jevtić Radovan — otsutan
 Jelić Milutin — za
 Jeličić Boža C. — za
 Jeremić Živojin — za
 Jovan Andrija — za
 Jovanović Aleksandar — otsutan
 Jovanović Đoka — otsutan

- Jovanović Jova — za
 Jovičić Dobrosav — za
 Kadić Husein — za
 Kajmaković Omer — za
 Kalamatijević Mihailo R. — za
 Kandić Joviša K. — za
 Katić Miloš — odsutan
 Kačanski Stevan — za
 Kešeljević Nikola Dr. — za
 Kline Anton — za
 Knežević Lovro — odsutan
 Knežević Stjepo Dr. — odsutan
 Kovač Ante Lj. — za
 Kovačević Dragutin — Karlo — za
 Kožulj Marko Dr. — za
 Kojić Dragutin Dr. — za
 Koman Albin — za
 Kostić Dragutin Dr. — za
 Kostić Milorad J. Dr. — za
 Kraljević Dragan Dr. — za
 Kramer Albert Dr. — za
 Kraft Stevan Dr. — odsutan
 Krejči Anton — za
 Krstanović Risto — za
 Krstić Vladimir — za
 Krstić Milutin — za
 Krstić Mihailo V. — za
 Krstić Simo — za
 Kuzmanović Lazar K. — za
 Kujundžić Andrija K. — odsutan
 Kujundžić Bogoljub K. — za
 Kumanudi Kosta Dr. — za
 Kuntarić Ante Dr. — za
 Kunjašić Joahim — za
 Kurtović Vojko — za
 Kurtović Šukrija — za
 Lazarević Milovan M. — za
 Lazarević Todor Dr. — za
 Lazarević Teodosije K. — za
 Lazarević Filip S. Dr. — za
 Leušić Đuro Dr. — za
 Lisavac Mladen Dr. — odsutan
 Lončarević Ivan Dr. — odsutan
 Lončar Ivan — odsutan
 Lončar Stanko — za
 Lukić Živan Dr. — za
 Lulić Petar — odsutan
 Makar Dako — za
 Maksimović Božidar — za
 Maksimović Stjepan — za
 Malančec Vlado Dr. — za
 Marinković Vojislav Dr. — za
 Marjan Đuro — za
 Marjanac Simo — odsutan
 Markić Franjo — za
 Marković Milenko Dr. — za
 Marković Milorad Dr. — za
 Marković Nikola — odsutan
 Marković Petar K. — odsutan
 Mastrović Ante F. — za
 Matica Pavao — za
 Matić Đoka N. — za
 Maceković Matija — za
 Mašić Marko — za
 Metikoš Milan Dr. — za
 Mijić Milan D. — za
 Miletić Vjekoslav Dr. — za
 Miletić Vladislav — za
 Milošević Gavro — za
 Milošević Mladen P. — za
 Milutinović Milinko R. — za
 Milutinović Milorad Đ. — odsutan
 Misirlić Jovan T. — za
 Mitrović Jovan R. — odsutan
 Mihailović Ilija P. — za
 Mihajlović Svetislav Dr. — odsutan
 Mohorić Ivan — za
 Mravlje Milan — odsutan
 Mulalić Mustafa A. — za
 Najdofer Mirko — za
 Nedeljković Uroš P. — odsutan
 Nikić Nikola Dr. — odsutan
 Nikić Fedor Dr. — odsutan
 Nikodijević Arandel D. — odsutan
 Nikolić Branko Dr. — odsutan
 Ninković Tripko — za
 Nuić Petar Dr. — odsutan
 Njameul Ranko Dr. — za
 Obradović Aleksa J. — za
 Ostojić Đuro Dr. — za
 Pavlič Alojzij — za
 Paleček Ivan Dr. — za
 Parabuški Đorđe — za
 Paranos Špiro F. — odsutan
 Pahernik Franjo — odsutan
 Patrnogić Ljuba — za
 Perić Matej Dr. — za
 Perić Milivoje Đ. — odsutan
 Perić Ninko Dr. — za
 Perko Dragutin V. — za
 Petković Milan — za
 Petovar Lovro — odsutan
 Petrak Nikola — za
 Petričić Živko Dr. — za
 Petrović Marko — za
 Pešić Milutin — odsutan
 Pivko Ljudevit Dr. — za
 Pištelić Slavko A. Dr. — odsutan
 Pogačnik Viktor — za
 Popović Dimitrije On. — za
 Popović Dobrivoje Ger. Dr. — za
 Popović Dušan — za
 Popović Jeftimije — odsutan
 Popović Kosta Dr. — pretse'ava
 Popović Milan V. — za
 Popović Milan Dr. — za
 Popović Svetislav Dr. — za
 Praljak Nedeljko — za
 Preka Nikola — za
 Prekoršek Ivan — za
 Princip Jovo — odsutan
 Prša Šime Dr. — za
 Pustoslemšek Rasto — za
 Pucelj Ivan J. — za
 Radivojević Lazar Lj. — za
 Radić Ivan — odsutan
 Radović Savo Dr. — za
 Radonjić Milan — za
 Radonić Miljan — za
 Rajić Toša Dr. — za
 Rako Janko Dr. — za
 Rape Stane Dr. — za
 Reseli Otmar — odsutan
 Rorbaher Julijan Dr. — odsutan

Savić Arandel — za
 Savić Sava V. — za
 Savković Ilija — otsutan
 Santo Gavro Dr. — otsutan
 Saračević Radenko — za
 Sekulić Milan Dr. — za
 Selić Joca M. — za
 Selmanović Alija — za
 Simić Milorad — za
 Simović Aleksandar M. — otsutan
 Smiljanić Toma Dr. — otsutan
 Sokić Miloje M. — za
 Sokolović Nikola — za
 Spasović Vukašin — za
 Spahić Vlado — otsutan
 Spindler Vjekoslav — otsutan
 Spinčić Vjekoslav — otsutan
 Srškić Milan Dr. — za
 Stažić Josip — otsutan
 Stajković Nikola — otsutan
 Stanić Andra — otsutan
 Stanišić Vladimir Dr. — za
 Stanojević Dragomir M. — za
 Stanojević Milutin — otsutan
 Stevanović Živojin Ar. — otsutan
 Stevanović Milan — otsutan
 Stepanov Milivoj — za
 Stepanović Milan R. — za
 Stefanović Ignjat — za
 Stijić Milan Dr. — za
 Stojadinović Milosav Dr. — za
 Stojković Milan Đ. Dr. — otsutan
 Stošić Stamenko — za
 Strezović Krsta — otsutan
 Subotić Nikola Dr. — za
 Tadić Gligorije Dr. — za
 Teodorović Vojislav — otsutan
 Tešić Maksim — otsutan
 Tolić Ignjat M. Dr. — otsutan
 Tomić Jakob — za
 Tonić Todor R. — za
 Topalović Milan — za
 Toromanović Hasan — za
 Trbić Vasilije — za
 Trbojević Uroš Dr. — za
 Trifunović Ljubiša — za
 Trkulja Stanko — za
 Trpković Stavra K. — otsutan
 Ćirić Đorđe — otsutan
 Ćirić Stevan — za
 Ćuković Milan — za
 Uzunović Nikola — za
 Urek Ivan — otsutan
 Urošević Mirko II. — za
 Urukalo Sergije — otsutan
 Fidančević Toma Dr. — otsutan
 Fizir Viktor — otsutan
 Fotirić Arsa — otsutan
 Hajdinjak Anton — za
 Hanžek Lavoslav Dr. — otsutan
 Hasanbegović Avdo Dr. — predsedava
 Hodera Svetislav V. — otsutan
 Hribar Nikola — za
 Hristić Bora — otsutan
 Cemović Filip — otsutan
 Cerer Anton — za
 Čipušević Metodije — otsutan

Čorbić Branko — za
 Čohadžić Hazim — otsutan
 Šarković Tihomir — otsutan
 Šega Ferdo — otsutan
 Šelmić Dragić M. — otsutan
 Šećerov Slavko Dr. — za
 Šiljegović Vladimir — za
 Šiftar Stevan — za
 Šnajdar Franjo — za
 Šumenković Ilija Dr. — za
 Šurmin Đuro Dr. — otsutan

Potpredsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Izvolite čuti rezultat glasanja. Za ovaj zakonski predlog glasalo je 209 narodnih poslanika i svi su u načelu glasali za. Pošto se niko ne javlja za reč u specijalnom pretresu po ovom zakonu, to prelazimo na pretres u pojedinostima. Izvolite čuti g. izvestioca.

Izvestilac Franjo Markić čita § 1 (vidi 54 red. sastanak gde je ovaj predlog Zakona otštampan).

Potpredsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Skupština § 1? (Prima.) Objavljujem da je § 1 primljen. Izvolite čuti § 2.

Izvestilac Franjo Markić čita § 2 (vidi 54 redovni sastanak gde je ovaj predlog Zakona otštampan).

Potpredsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Skupština § 2? (Prima.) Objavljujem da je § 2 primljen. Pošto je na ovaj način primljen ovaj zakonski predlog i u pojedinostima, to prelazimo na konačno glasanje.

Sekretar Ante Kovač proziva poslanike da glasaju i oni su glasali kao i na glasanju u načelu.

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 209 narodnih poslanika, i svi su glasali za. Prema tome objavljujem, da je zakonski predlog o ugovoru o socijalnom osiguranju, zaključen u Beču 21 jula 1931 godine između Kraljevine Jugoslavije i Republike Austrije, usvojen i u celini. Izglasani zakonski predlog uputiće se na dalji rad Senatu prema čl. 64 Ustava i § 66 Poslovnika.

Prelazimo na drugu tačku dnevnoga reda: Pretres izveštaja odbora za proučavanje zakonskog predloga o projektu konvencije o prinudnom ili obaveznom radu, usvojenom od opšte konferencije Međunarodne organizacije rada Društva naroda u Ženevi. Molim gospodina izvestioca, da izvoli pročitati izveštaj.

Izvestilac Franjo Markić pročita izveštaj, koji glasi:

NARODNOJ SKUPŠTINI

Odbor za proučavanje zakonskog predloga o projektu konvencije o prinudnom ili obaveznom radu usvojenom od opšte konferencije međunarodne organizacije rada društva naroda u Ženevi, završio je povereni mu posao na svojoj II sednici od 9 juna 1932 godine usvojivši tekstuelno zakonski predlog u načelu i pojedinostima, te prema tome Odboru je čast predložiti Narodnoj skupštini, da ovaj zakonski predlog izvoli usvojiti.

Za izvestioca Odbor je odredio g. Franju Markića, narodnog poslanika.

9 juna 1932 godine
u Beogradu

Za sekretara član, Pretsednik Odbora,
Duž. M. Živojinović, s. r. **Dr. Mil. Stojadinović, s. r.**

Članovi:

Risto Đokić, s. r.
 Franja Markić, s. r.
 Mita Dimitrijević, s. r.
 Dr. Đuro Ostojić, s. r.
 Mustafa A. Mulalić, s. r.
 Anton Cerer, s. r.
 Duš. M. Živojinović, s. r.

Gospodo narodni poslanici, opšta konferencija Međunarodne organizacije rada Društva naroda usvojila je 28 juna 1930 jedan projekt konvencije o prinudnom ili obaveznom radu koju imaju ratifikovati članovi pomenute organizacije, shodno odeljku XIII Versaljskog ugovora i odgovarajućim odredbama ostalih ugovora o miru.

Članovi koji ratifikuju ovu konvenciju obavezuju se, da će ukinuti svaku upotrebu prinudnog ili obaveznog rada. U prelaznom periodu takav će se rad moći upotrebljavati samo u javne svrhe i kao izvanredna mera i to u duhu ostalih odredaba iste Konvencije. Po isteku 5 godina uzeće se u ocenu pitanje o potpunom ukidanju takvog rada. U članu 2 označeno je šta se ima smatrati kao obavezan ili prinudan rad i navedeni su radovi i usluge koji tu nisu obuhvaćeni u smislu ove Konvencije, a koji se zahtevaju na osnovu Zakona o vojnoj obavezi, kao deo građanskih obaveza na osnovu sudske odluke, u slučajevima više sile i seoski radovi vršeni za neposrednu ili direktnu, korist zajednice.

Zabranjuje se svaki oblik prinudnog ili obaveznog rada u korist pojedinaca, društava ili privatno-pravnih lica i takav se rad ima ukinuti.

U članu 10 propisani su uslovi pod kojima se, u prelaznom periodu, takav rad može zahtevati.

Članom 11 propisano je da se samo sposobni muškarci između 18 i 45 godina mogu podvrgnuti obaveznom i prinudnom radu. I u tome pogledu propisani su izuzeci i ograničenja od kojih je najvažnije, da se najviše do 25% muškog zdravog stanovništva sme upotrebiti za takav rad. Za pojedinca trajanje takvog rada ne može preći 60 dana u 12 meseci (12). Nedeljno se mora dati jedan dan odmora, a povremeni rad mora biti nagrađen isto tako kao i prekovremeni radni časovi slobodnih radnika. (čl. 13). Tako isto, mora se plaćati i sav prinudni ili obavezni rad, sem radova predviđenih članom 10 (čl. 14).

Na takav rad imaju se primeniti propisi o naknadi štete na nesrećne slučajeve kao i za slobodan rad (čl. 15). Radnici se ne smeju premeštati u krajeve gde bi im ishrana i klima mogli biti opasni, a ako se to ne da izbeći moraju se preduzeti mere za postepeno navikavanje, kao i u radovima kojima nisu vični (čl. 16). Član 17 govori o higijenskim uslovima radnika, onjegovim putovanjima na mesto rada i o povratku, kao i o merama kojima se ima omogućiti šiljanje jednog dela nadnice njihovim porodicama. Član 18 propisuje ukidanje prinudnog ili obaveznog rada za prenos lica ili robe i predviđa uslove pod kojima se takav rad može zahtevati u prelaznom periodu. Član 19 sadrži propise o obaveznom obrađivanju zemlje. Prinudni ili obavezni rad neće se smeti primeniti kao kolektivna kazna neke zajednice (čl. 20), a ne sme se upotrebljavati za podzemne radove u rudnicima (čl. 21).

Članovi koji ratifikuju ovu konvenciju moraću Međunarodnom biroš rada dostavljati iscrpne izveštaje

(čl. 22), i propisati što potpuniju uredbu o prinudnom radu (čl. 23). Mora se ustanoviti kontrola prinudnog rada (čl. 24), i kaznene sankcije za nezakonito zahtevanje takvog rada (čl. 25.).

Primena Konvencije ima se rasprostrirati na sve teritorije članova koji ratifikuju Konvenciju. Izuzeci od tog pravila imaju se naznačiti u izjavi koja se prilaže ratifikaciji (čl. 26).

Pošto budu dve ratifikacije registrovane, ova će Konvencija za svakog člana stupiti na snagu 12 meseci posle dana registrovanja njegove ratifikacije (čl. 28).

Generalni sekretar Društva naroda obaveštavaće sve članove o svakoj ratifikaciji (čl. 29).

Konvencija se može otkazati po isteku 10 godina; otkaz dobija važnost posle godinu dana; ako se u roku od jedne godine po isteku ovog perioda od 10 godina Konvencija ne otkáže, ona će važiti još 5 godina i tako redom produžavaće se njeno važenje, ako se ne otkáže, na pet do šest godina (čl. 30).

Po isteku svakog perioda od 5 godina moći će se pristupiti reviziji Konvencije (čl. 31).

Član 32 govori o dejstvu eventualne revizije.

Po članu 33 podjednako važi francuski i engleski tekst.

Potpredsednik Dr. Avdo Hasanbegović: Ima reč g. Dr. Miloslav Stojadinović.

Dr. Miloslav Stojadinović: Gospodo narodni poslanici, glasajući o ovoj Konvenciji o prinudnom i obaveznom radu mi se i ovog puta izjašnjavamo za socijalne mere koje su diktovane obavezama prema radništvu a naročito obzirima poremećenih odnosa i velike krize koja odlikuje život svih naroda sveta. Iako ova Konvencija, koja će dakako biti primljena, u glavnom tangira interese drugih naroda, naročito Afrike, gde je do danas očuvano ropstvo, njeno osvojenje na ovom mestu je jedan akt međunarodne solidarnosti koja dolazi do lepog izražaja i kroz naš Parlamenat, time što se mi, iako ove stvari direktno ne zasecaju u naše interese, izražavamo za humanu konvenciju, koja će doprineti regulisanju i uvođenju mnogo boljih i čovečnijih odnosa naročito u delovima sveta, gde je do danas u jednoj ili drugoj formi očuvano ropstvo.

Ali, gospodo narodni poslanici, izjašnjavajući se za ovu Konvenciju, mi, pored toga što istovremeno glorifikujemo i jedan nov akt čisto socijalnog karaktera koji doprinosi uopšte jačoj socijalnoj sanaciji, mi ne možemo i ne smemo da zaboravimo ni ime onoga čoveka koji je celim svojim bićem, dušom i telom, pripadao Međunarodnoj organizaciji rada i čijoj velikoj inicijativi, velikom stvaralačkom duhu i poštovanju zahvaljujemo da se uopšte moglo doći do ove konvencije kao i svih drugih. (Uzvici: Slava mu!) To je ime velikog prijatelja našeg naroda, besmrtnog Alberta Tome. (Uskli: Slava mu!) Ja mislim da će sa vašom saglasnošću biti tumač opšte raspoloženja našeg naroda, ako samo nekoliko reči posvetim uspomeni ovog velikog čoveka, ovog velikog Francusa koji je po svojoj delatnosti borbi i rad pripadao celom čovečanstvu.

Albert Toma je poznati prvak socijalistički, koji je ponikao u školi velikoga Žoresa i koji je bio njegov veliki naslednik, veliki i po govorničkim osobinama i spretnom shvatanju socijalističke filozofije, koja je pretstavljala sintezu rada i tehnike, i koja se zasnivala na iskorišćavanju njenih preimućstava u službi čovečanstva, a naročito radništva. Albert Toma bio je

predistiniran da primi taj veliki teret, koji je ležao na radničkoj klasi, na svoja leđa, i da nasledi velikoga Žoresa koji je u oči samoga rata mučki ubijen od jednoga bezumnika, zanešenog zabludama kao da će francuski socijal-demokrati biti protivni ratu. Albert Toma, koji se javlja kao mlad parlamentarac u svojoj 32 godini, zapažen je u parlamentu i van ovoga. U početku rata vidimo ga da radi živo na organizaciji željezničke službe i da svojim mudrim savetima doprinosi kako pravilnoj reorganizaciji željezničke tako i ostale službe u Francuskoj, čiji je veliki cilj da se omogući i olakša pobeda nad imperijalističkim centralnim silama.

Blagodareći svome velikom organizatorskom talentu i sposobnostima on ubrzo dolazi na položaj Ministra za artiljeriju i izradu municije. U vremenu posle pobede na Marni, kada je rat transformisan čisto pozicijski, kada je bila velika opasnost da se Nemačka, zahvaljujući svojim tehničkim preimstvima, postiči pobedu nad savezničkim silama, u tome vremenu kada je rat dobio karakter pozicijske vojne, sa jasnim bitnim razlikama prema slobodnoj — pokretnoj, kada je bila najbitnija potreba za brzom fabricacijom municije kao i da se bace en masse i ljudi i topovi i municija na bojište, u tome vremenu javlja se veliki organizatorski duh Francuske, Albert Toma, kome je francuski narod u jednom teškom času poverio da ga osposobi za otpor protivu navale centralnih sila. I Albert Toma uspeva da za kratko vreme stvori jedan potpuni preokret kod naše moćne saveznice Francuske, koja je u ratnom materijalu tada bila oskudna.

Francuska, zahvaljujući tim i sličnim žilavim naporima uspeva da u tehničkome pogledu postane nadmoćna nad Nemačkom i Austrijom. Taj preokret vezan je, dakle, pre svega za veliko ime ovog retkog organizacionog talenta Albera Tome. Osim te velike akcije u samoj Francuskoj, Alber Toma je radio sa besmrtnim Brijanom da se omogući Solunski front i da se dođe do one pobede, koja je značajna i kao prva pobeda u nizu uspeha savezničkih sila. Alber Toma zatim kao neumorni radnik na odbrani prava narodnih odlazi u Rusiju, u ono teško doba kolebanja duhova, kada je hidra revolucije dizala svoju glavu, i uspeva da smiri duhove i time doprinosi oživljavanju velikog ratničkog duha koji je bio uslov sinekvanon za pobedu saveznika nad centralnim silama. Alber Toma, koji je bio socijalist, umeo je da izmiri i dovede u sklad ideje rata sa principima odbrane prava naroda, on je zastupao mišljenje da slobodno čovečanstvo može biti samo postignuto kao plod slobodnih i nepotlačenih naroda. U tome pravcu Alber Toma je bio i žilavi branilac nacionalnih prava nas Jugoslovena. Kad mu se je jedan od naših dobrovoljaca u Rusiji obratio pismom, Alber Toma, koji je u to vreme bio u Moskvi, dao mu je između ostalog ovakav odgovor: „Iz vaših razlaganja vidim sve vaše teškoće i verujte da i ja i svi naši osećamo tugu zajedno sa vama. Vaš narod mora iz ovoga rata izići kao pobedilac i svi vaši delovi narodni moraju se spojiti u jednu državnu celinu. Radite u tome smeru i agitujte kod vašega naroda...“

Alber Toma bio je nesumnjivo najveći privrženik slobode i jedinstva našega naroda i kao takvome mi mu dugujemo najveće priznanje i zahvalnost. (Jednodušni uzvici: Slava mu!)

Ali, gospodo narodni poslanici, ovaj plemeniti čovek, ovaj džin Francuske, ogleda se naročito i ističe sa svojim neumornim radom tek posle rata.

Gospodo poslanici, vi znate da je Versaljski ugovor

u svojoj glavi XIII inaugurisao pravilo da se universalan mir može ostvariti samo na bazi socijalne pravde. I kada je te ideje trebalo ostvariti Alber Toma stupa ponovo na scenu da bi pribavio najveće važnosti odredbama odeljka XIII toga ugovora, koje bi, da nije bilo njega, prošle kao i ostale odredbe u svome političkom i organizatorskom delu.

Ja, gospodo, mogu reći sa pravom, da je ta glava jedino u potpunosti realizovana, dokle Društvo naroda u svome organizacionom i političkom, naročito političkom delu, pretrpljuje jednu osetnu krizu; Želja je sviju nas, da se ta kriza prebrodi onako isto kao što je Alber Toma savladao u odredbama XIII glave Versaljskog ugovora o miru. Ako je dakle glava XIII došla do svoga integralnog ostvarenja, to je zasluga ličnosti i duha besmrtnog Albera Tome, za čije se ime vezuje postanak, rad i uspeh Međunarodnog biroa rada.

U § 294 Ugovora o Versaljskom miru stoji doslovice da će na čelu Međunarodnog biroa rada stajati jedan direktor. On će biti naznačen od administrativnog saveta, od koga će primati instrukcije za rad i biti odgovoran za dobar tok poslova, kao i za izvođenje velikog broja poslova, koji budu dodeljeni od Administrativnog saveta.

Po striktnoj primeni teksta ugovora o miru funkcija direktora degradirana je na stepen apsolutne zavisnosti od Administrativnog saveta. Ta zavisnost u punoj meri od Administrativnog saveta učinila bi da bi svaki čovek koji bi se našao na položaju direktora bio sputan u svojoj aktivnosti a tako isto učinila bi da uopšte ta velika međunarodna institucija ne dođe do svoga velikog izražaja, do koga je ona danas došla.

Ali veliki Alber Toma, poznati stari borac i jedan nemirni duh, u najpozitivnijem smislu reči, kakav se samo zamisliti može, držeći se u prvom redu i striktno odredaba Ugovora o miru, ponavljao je, svuda i svugde da nema univerzalnog mira i da ga neće biti sve dotle dok se ne bude stvorila socijalna pravda. On je nastavio posao svim silama, da bi ovu ustanovu socijalne pravde oživeo. On neumorno agituje, radi i putuje neprestano, putuje kroz Južnu Afriku, Kinu, Japan i svuda gde se vlade kolebaju da ratifikuju konvencije. Gde god bi se vlade pod nekakvom nedoumicom nalazile, tu se pod presijom njegovog govorničkog duha, velikog uma i pod presijom njegovog velikog autoriteta uspeva da vladama u neku ruku nameće ratifikaciju konvencija. I blagodareći Alberu Tomi 480 raznih konvencija do danas je ratifikovano. Jedna je od tih konvencija ova, koja se sad pred nama nalazi, i koja će danas biti izglasana, čime će se odati i puno priznanje ovom velikom Francuzu, koji je celim svojim bićem bio u službi čovečanstva i njegovih naprednih ideja. On je učinio više no ma ko drugi u tome pravcu; on je organizovao poslove u Međunarodnom birou rada do stepena savršenstva i ekspeditivnosti, koja je sve zadivljivala. Na žalost ovaj organizatorski talenat izgubljen je za Ligu naroda i čovečanstvo, nestalo je neumrlog apostola mira Albera Tome. (Uzvici: Slava mu!)

Kad je sve te poslove posvršavao u samom birou rada i inače on se usudio da ide mnogo dalje nego što je odredbama ovog Ugovora o miru određeno. Njegova kompetencija, moć uticaja i inicijativa nije nicala toliko iz slepe, šablonske primene odredaba Ugovora o miru, nego je izvirala iz sile njegovog duha i stvaralačkog uma, iz njegovog socijalnog vizionarstva, koje se vezivalo sa ovim čovekom dižući ga do stepena pravog radnog i idejnog džina. Alber Toma radi i na tome

da se reši i ova nečuvana kriza. On je znao da u svetu ima 30 miliona besposlenih i da ne može biti reči o miru, da ne može biti reči o međunarodnom razoružanju i da nema socijalne pravde sve dok postoji 30 miliona besposlenih.

Pa i naša zemlja ako ne može da radi i izvozi, to je zato što je najvećim delom umanjena konzumna moć radenika u velikim državama, i što su ekonomski odnosi u Evropi i svetu potpuno poremećeni. On se usuđuje da diže glavu i protiv ove hidre besposlice i da stupi na scenu protiv haotične, dezorganizovane ekonomije i da traži pravu ekonomiju, novu, smišljenu, koja će dobiti nove oblike kako bi se izvukli iz ovoga haosa u kome se Evropa nalazi.

Kad mu je kazano, gospodo narodni poslanici, da to nije njegova kompetencija i da on ne treba da se preterano meša u izvesna pitanja, koja su rezervisana za Ligu naroda, onda je Albert Toma održao jedan klasičan govor u Ženevi, jedan od poslednjih govora koje je uopšte održao, davši time i jedan najbolji odgovor svima onima koji su hteli da suzbiju ovaj organizatorski duh i onemoguće mu da dođe do izražaja one sile, za koju verujem, zajedno sa Vama, da bi odnosi u Evropi i svetu bili sasvim drukčiji no što su danas, da se je ona mogla da ispolji u svoj potpunosti i do kraja. Alber Toma dao je ovakav odgovor, koji je na žalost bio poslednji:

„Nama je ugovorima o miru poverena jedna misija, misija da se staramo za podizanje uslova života radnika, za širenje socijalne pravde u svetu. Sa tim mandatom u ruci, mi se moramo okrenuti svima vladama i Društvu naroda i kazati im: Mi više nismo u stanju da vršimo svoju misiju zbog toga što nam privredna kriza sve razorava. Kakvog smisla ima naše staranje za zaštitu dece na radu kad su i deca i njihovi roditelji besposleni? Čemu služi zaštita mornara u pristaništima, kad brodovi stoje? Vi koji ste nam dali mandat za širenje socijalne pravde, dužni ste da otklonite teškoće na koje smo mi naišli pri vršenju ovoga mandata. Vi ne smete ostati neaktivni prema privrednoj krizi; vi se morate protivu nje boriti. U toj borbi mi hoćemo da saučestvujemo, hoćemo da vas stalno potsećamo da u svetu ima 25 miliona besposlenih, da se kroz svet širi očajna beda i oskudica i da je to problem, kome se mora posvetiti sva pažnja“.

Na prigovore sa mnogih viših mesta Ligenaroda, da to nije kompetencija Alberta Tome kao direktora, ovaj apostol socijalne pravde i mira ovako je muški odgovorio i sa njemu svojstvenom ljubavlju za stvar mira i napretka. On je bio taj koji je preduzeo poznatu inicijativu i da se organizuju javni radovi, verujući da će pomoću njih, koji bi obuhvatili i našu zemlju, moći da se reši delimično privredna kriza, slivajući iste predloge u dugi lanac svojih smišljenih predloga i mera za popravku društvenih prilika. On je imao svoje jasne poglede na život svih naroda, a ti su pogledi bili pozitivni i određeni.

Gospodo narodni poslanici, i kao veliki socijalni apostol i kao odličan organizator a iznad svega i kao veliki prijatelj našega naroda, koji je aktivno saradivao na delu našega oslobođenja, ja mislim da pogađam Vaše mišljenje ako sa ovoga mesta kažem u ime sviju vas: „Neka je velika hvala i slava besmrtnom Alberu Tomi“. (Čuje se: Slava mu!)

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Ima reč gospodin Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja.

Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Ivan Pucelj: Konvencija o prisilnom ili obaveznom radu usvojena je na XIV Međunarodnoj konferenciji rada 1930 god. Čl. 1 Konvencije predviđa, da će prisilni rad biti ukinut u što je moguće kraćem roku. Do definitivnog ukidanja, prisilni rad biće privremeno dopušten samo u opštem interesu, a pod uslovima koji su propisani u samoj Konvenciji. Čl. 4 predviđa apsolutnu zabranu prisilnog rada u korist pojedinaca, trgovačkih društava i privatnih moralnih lica.

Podnoseći ovu Konvenciju na uzakonjenje, u smislu čl. 405 Versaljskog ugovora, moglo bi se postaviti pitanje, da li se zabrana prisilnog rada ili obaveznog rada, koja je predviđena u Konvenciji, odnosi na upotrebu narodne snage za građenje i održavanje nedržavnih puteva, koja je upotreba predviđena našim zakonom o nedržavnim putevima od 8 maja 1929 god.

Iz samog teksta Konvencije, kao i iz diskusije na Konferenciji vidi se, da se odredbe Konvencije o prisilnom ili obaveznom radu odnose samo na rad u kolonijama, a ne na radove koje obavljaju slobodni građani u mnogim suverenim državama, i koji radovi prema zakonima tih zemalja predstavljaju deo normalnih građanskih obaveza.

U ovom smislu čl. 2 propisuje, da se odredbe Konvencije neće odnositi na „rad ili službu koji su deo normalnih građanskih obaveza građana zemlje, koja sama sobom upravlja potpuno nezavisno“. Izvestilac Komisije na Konferenciji za prisilni rad naglasio je u svome izveštaju: „druga iznimka odnosi se na svaki rad ili službu, koja čini deo normalnih građanskih obaveza građana jedne zemlje koja suvereno vlada sama sobom. Smatram, da po ovoj tački neće biti nikakve diskusije“.

Prema tome jasno je, da se odredbe Konvencije o prisilnom ili obaveznom radu ne odnose na naš kuluk predviđen Zakonom o nedržavnim putevima od 8 maja 1929 godine.

U pogledu celishodnosti ratifikacije ove Konvencije od strane naše države, Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja konsultovalo je sve zainteresovane državne vlasti, kao i poslodavačke i radničke organizacije.

Ministarstvo građevina dalo je svoje mišljenje, da se, s obzirom na to da se Konvencija ne odnosi na naš kuluk, može pomenuta Konvencija ratifikovati.

Tako isto Ministarstvo pravde dostavilo je svoje mišljenje, da nema ništa protiv ratifikacije ove Konvencije.

Isto tako profesionalne poslodavačke i radničke organizacije dale su povoljno mišljenje za ratifikaciju ove Konvencije.

Kako se usvajanjem ove Konvencije ne bi našoj privredi nametnuli nikakvi tereti, a naša bi država time pridonela ukidanju prisilnog rada, koji je poslednji ostatak ropstva u kolonijalnim zemljama, i na taj bi način odgovorila svojoj moralnoj obavezi, koju je na sebe uzela Versaljskim ugovorom, čiji odeljak XIII stavlja u dužnost svakoj državi-potpisnici, da radi na uspostavljanju čovečnih uslova rada, to mi je čast umoliti vas, da Konvenciju o prisilnom ili obaveznom radu izvolite usvojiti.

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Načelni pretres je završen, prelazimo sada na glasanje. Izvolite, gospodine sekretare, izvršiti prozivku.

Sekretar Ante Kovač izvršio je prozivku gg. narodnih poslanika, koji su glasali ovako:

- Avramović Branko — za
 Adić Ante — za
 Aksentijević Aleksandar — otsutan
 Aleksić Kosta — za
 Alilović Šaćir — za
 Andelinović Grgur Budislav Dr. — za
 Antonijević Dušan — otsutan
 Antunović Josip — za
 Arandelović Jovan — za
 Auer Ljudevit Dr. — za
 Babamović Jordan — za
 Baljić Salih — za
 Banjac Ljubomir — za
 Barać Branko Dr. — za
 Batinić Jozo — otsutan
 Bačić Stjepan Dr. — za
 Benko Josip — otsutan
 Beširović Dimitrije R. — otsutan
 Bogdanović Iso — za
 Božić Milan — za
 Borisavljević Strahinja — za
 Brkić Stjepan — za
 Brušija Radoslav — za
 Budišin Stevan — za
 Bukvić Aleksandar — za
 Bunović Milan — za
 Valjavec Stjepan — otsutan
 Varda Sever — za
 Vasiljavić Stevan Dr. — otsutan
 Veličković Miladin — za
 Veljković Veljko — za
 Vidaković Vitomir — za
 Vidić Ješa Dr. — za
 Vidović Bogdan Dr. — za
 Vojinović Jovan V. — za
 Vošnjak Bogumil Dr. — za
 Vujić Dimitrije V. — otsutan
 Vukićević Bogić Dr. — za
 Gavrančić Oton Dr. — za
 Gavrilović Oto — za
 Gajšek Karlo — za
 Glavički Božidar — za
 Gospodnetić Franjo — za
 Grajić Pero — za
 Grba Milovan Dr. — za
 Grbić Emilijan — za
 Grdić Vasilj — otsutan
 Grubanović Milan — otsutan
 Gruber Franjo Dr. — otsutan
 Davidović Vitomir — za
 Danilović Živko — za
 Demetrović Juraj — za
 Dervišić Đulaga — za
 Dimitrijević Mita — za
 Dimitrijević Hadži-Todor — za
 Dobrović Milan S. — za
 Dobrovoljac Milan J. — za
 Doveženski Jovan S. — za
 Dodić Aleksandar-Taka — za
 Došen Mirko Dr. — za
 Dragović Miloš P. — za
 Drljača Branko — otsutan
 Drmelj Alojzij — otsutan
 Duboković Juraj — za
 Đokić Risto — otsutan
 Đorđević Vladimir — za
 Đurić Mihailo — za
 Elegović Ivo Dr. — otsutan
 Živanović Milan — za
 Živančević Mihailo — otsutan
 Živković Negosim Dr. — za
 Živojinović Dušan M. — za
 Zaharić Čedomir — otsutan
 Zeljković Boško — otsutan
 Zemljić Jakob — za
 Ivandekić — Ivković Mirko Dr. — za
 Ivanišević Petar — za
 Ivančević Dušan — za
 Isaković Milivoje Đ. — otsutan
 Isaković Mito — otsutan
 Janković Velizar Dr. — otsutan
 Jevremović Dragoljub Dr. — za
 Jevtić Životije — otsutan
 Jevtić Milutin Al. — otsutan
 Jevtić Mihailo R. — za
 Jevtić Radovan — otsutan
 Jelić Milutin — za
 Jeličić Boža C. — za
 Jeremić Živojin — za
 Jovan Andrija — za
 Jovanović Aleksandar — otsutan
 Jovanović Đoka — otsutan
 Jovanović Jova — za
 Jovičić Dobrosav — za
 Kadić Husein — za
 Kajmaković Omer — za
 Kalamatijević Mihailo R. — za
 Kandić Joviša K. — za
 Katić Miloš — otsutan
 Kačanski Stevan — za
 Kešeljević Nikola Dr. — za
 Klinc Anton — za
 Knežević Lovro — otsutan
 Knežević Stjepo Dr. — otsutan
 Kovač Ante Lj. — za
 Kovačević Dragutin — Karlo — za
 Kožulj Marko Dr. — za
 Kojić Dragutin Dr. — za
 Koman Albin — za
 Kostić Dragutin Dr. — za
 Kostić Milorad J. D. — za
 Kraljević Dragan Dr. — za
 Kramer Albert Dr. — za
 Kraft Stevan Dr. — otsutan
 Krejči Anton — za
 Krstanović Risto — za
 Krstić Vladimir — za
 Krstić Milutin — za
 Krstić Mihailo V. — za
 Krstić Simo — za
 Kuzmanović Lazar K. — za
 Kujundžić Andrija K. — otsutan
 Kujundžić Bogoljub K. — za
 Kumanudi Kosta Dr. — za
 Kuntarić Ante Dr. — za
 Kunjašić Joahim — za
 Kurtović Vojko — za
 Kurtović Šukrija — za
 Lazarević Milovan M. — za
 Lazarević Todor Dr. — za
 Lazarević Teodosije K. — za
 Lazarević Filip S. Dr. — za
 Leušić Đuro Dr. — za
 Lisavac Mladen Dr. — otsutan

- Lončarević Ivan Dr. — otsutan
 Lončar Ivan — otsutan
 Lončar Stanko — za
 Lukić Živan Dr. — za
 Lulić Petar — otsutan
 Makar Dako — za
 Maksimović Božidar — za
 Maksimović Stjepan — za
 Malančec Vlado Dr. — za
 Marinković Vojislav Dr. — za
 Marjan Đuro — za
 Marjanac Simo — otsutan
 Markić Franjo — za
 Marković Milenko Dr. — za
 Marković Milorad Dr. — za
 Marković Nikola — otsutan
 Marković Petar K. — otsutan
 Mastrović Ante F. — za
 Matica Pavao — za
 Matić Đoka N. — za
 Maceković Matija — za
 Mašić Marko — za
 Metikoš Milan Dr. — za
 Mijić Milan Đ. — za
 Miletić Vjekoslav Dr. — za
 Milošević Gavro — za
 Milošević Mladen P. — za
 Milutinović Milinko R. — za
 Milutinović Milorad Đ. — otsutan
 Misirlić Jovan T. — za
 Mitrović Jovan R. — otsutan
 Mihailović Ilija P. — za
 Mihajlović Svetislav Dr. — otsutan
 Mohorić Ivan — za
 Mravlje Milan — otsutan
 Mulalić Mustafa A. — za
 Najdorfer Mirko — za
 Nedeljković Uroš P. — otsutan
 Nikić Nikola Dr. — otsutan
 Nikić Fedor Dr. — otsutan
 Nikodijević Arandel Đ. — otsutan
 Nikolić Branko Dr. — otsutan
 Ninković Tripko — za
 Nuić Petar Dr. — otsutan
 Njameul Ranko Dr. — za
 Obradović Aleksa J. — za
 Ostojić Đuro Dr. — za
 Pavlič Alojz — za
 Paleček Ivan Dr. — za
 Parabučki Đorđe — za
 Paranos Špiro F. — otsutan
 Pahernik Franjo — otsutan
 Patrnogić Ljuba — za
 Perić Matej Dr. — za
 Perić Milivoje Đ. — otsutan
 Perić Ninko Dr. — za
 Perko Dragutin V. — za
 Petković Milan — za
 Petovar Lovro — otsutan
 Petričić Živko Dr. — za
 Petrak Nikola — za
 Petrović Marko — za
 Pešić Milutin — otsutan
 Pivko Ljudevit Dr. — za
 Pištelić Slavko A. Dr. — otsutan
 Pogačnik Viktor — za
 Popović Dimitrije On. — za
 Popović Dobrivoje Ger. Dr. — za
 Popović Dušan — za
 Popović Jeftimije — otsutan
 Popović Kosta Dr. — predsjedava
 Popović Milan V. — za
 Popović Milan Dr. — za
 Popović Svetislav Dr. — za
 Praljak Nedeljko — za
 Preka Nikola — za
 Prekoršek Ivan — za
 Princip Jovo — otsutan
 Prša Šime Dr. — za
 Pustoslemšek Rasto — za
 Pucelj Ivan J. — za
 Radivojević Lazar Lj. — za
 Radić Ivan — otsutan
 Radović Savo Dr. — za
 Radonjić Milan — za
 Radonić Miljan — za
 Rajić Toša Dr. — za
 Rako Janko Dr. — za
 Rape Stane Dr. — za
 Reseli Otmar — otsutan
 Rorbaher Julijan Dr. — otsutan
 Savić Arandel — za
 Savić Sava V. — za
 Savković Ilija — otsutan
 Santo Gavro Dr. — otsutan
 Saračević Radenko — za
 Sekulić Milan Dr. — za
 Selić Joca M. — za
 Selmanović Alija — za
 Simić Milorad — za
 Simović Aleksandar M. — otsutan
 Smiljanić Toma Dr. — otsutan
 Sokić Miloje M. — za
 Sokolović Nikola — za
 Spasović Vukašin — za
 Spahić Vlado — otsutan
 Spindler Vjekoslav — otsutan
 Spinčić Vjekoslav — otsutan
 Srškić Milan Dr. — za
 Stažić Josip — otsutan
 Stajković Nikola — otsutan
 Stanić Andra — otsutan
 Stanišić Vladimir Dr. — za
 Stanojević Dragomir M. — za
 Stanojević Milutin — otsutan
 Stevanović Živojin Ar. — otsutan
 Stevanović Milan — otsutan
 Stepanov Milivoj — za
 Stepanović Milan R. — za
 Stefanović Ignjat — za
 Stijić Milan Dr. — za
 Stojadinović Milosav Dr. — za
 Stojković Milan Đ. Dr. — otsutan
 Stošić Stamenko — za
 Strezović Krsta — otsutan
 Subotić Nikola Dr. — za
 Tadić Gligorije Dr. — za
 Teodorović Vojislav — otsutan
 Tešić Maksim — otsutan
 Tolić Ignjat M. Dr. — otsutan
 Tomić Jakob — za
 Tonić Todor — za
 Topalović Milan — za

Toromanović Hasan — za
 Trbić Vasilije — za
 Trbojević Uroš Dr. — za
 Trifunović Ljubiša — za
 Trkulja Stanko — za
 Trpković Stavra K. — odsutan
 Ćirić Đorđe — odsutan
 Ćirić Stevan — za
 Ćuković Milan — za
 Uzunović Nikola — za
 Urek Ivan — odsutan
 Urošević Mirko II. — za
 Urukalo Sergije — odsutan
 Fidančević Toma Dr. — odsutan
 Fizić Viktor — odsutan
 Fotirić Arsa — odsutan
 Hajdinjak Anton — za
 Hanžek Lavoslav Dr. — odsutan
 Hasanbegović Avdo Dr. — odsutan
 Hođera Svetislav V. — odsutan
 Hribar Nikola — za
 Hristić Bora — odsutan
 Cemović Filip — odsutan
 Cerer Anton — za
 Čipušević Metodije — odsutan
 Čorbić Branko — za
 Čohadžić Hazim — odsutan
 Šarković Tihomir — odsutan
 Šega Ferdo — odsutan
 Šelmić Dragić M. — odsutan
 Šećerov Slavko Dr. — za
 Šiljegović Vladimir — za
 Šiftar Stevan — za
 Šnajdar Franjo — za
 Šumenković Ilija Dr. — za
 Šurmin Đuro Dr. — odsutan

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 201 i svi su glasali za. Time su Konvencije o prinudnom ili obaveznom radu usvojenom od Opšte konferencije Međunarodne organizacije rada Društva naroda u Ženevi primljene u načelu. Prelazimo na pretres u pojedinostima. Pošto se niko nije javio za reč, to prelazimo odmah na glasanje. Izvolite, g. izvestioče, pročitati pojedine paragrafe Konvencije.

Izvestilac Franja Markić čita §1: Odobrava se i dobija zakonsku snagu Projekt konvencije o prinudnom ili obaveznom radu usvojen od Opšte konferencije Međunarodne organizacije rada Društva naroda u Ženevi, 28 juna 1930 god.

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Prima li Narodna skupština pročitani § 1? (Prima.) Objavljujem da je primljen.

Izvestilac Franja Markić čita §2: Ovaj zakon stupa u život obnarodovanjem u „Službenim novinama“, a obaveznu silu dobija pošto se ispune uslovi člana 28 Projekta pomenute Konvencije.

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Prima li Narodna skupština pročitani § 2 po izveštaju odborskom? (Prima.) Objavljujem da je primljen. Sa ovim je ovaj zakonski predlog primljen i u pojedinostima. Pristupamo pomeničnom i konačnom glasanju. Molim gospodina sekretara da izvoli prozivati.

Sekretar Ante Kovač proziva gg. narodne poslanike, da glasaju i oni su glasali kao i prilikom glasanja u načelu,

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je 201 narodni poslanik i svi su glasali za. Time su Konvencije o prinudnom ili obaveznom radu usvojenom od Opšte konferencije Međunarodne organizacije rada Društva naroda u Ženevi i konačno primljene.

Prelazimo sada na treću tačku dnevnog reda: Pretres izveštaja odbora za proučavanje zakonskih predloga o trgovinskom ugovoru između Kraljevine Jugoslavije i Republike Austrije. Izvolite čuti g. izvestioča, koji će pročitati odborski izveštaj.

Stevan Ćirić: Imam čast podneti izveštaj odborski koji glasi ovako:

NARODNOJ SKUPŠTINI

BEOGRAD

Skupštinski odbor, kojemu je u smislu § 53 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini poveren na proučavanje zakonski predlog o trgovinskom ugovoru sa Republikom Austrijom završio je svoj rad na III sednici odbora održanoj 10 juna 1932 godine. Po saslušanju detaljnih referata od strane izaslanika Ministarstva trgovine i industrije i Ministarstva inostranih poslova, te nakon temeljitog upoznanja sa predloženim zakonskim predlogom, Odbor je većinom glasova usvojio tekstuelno predloženi trgovinski ugovor sa Republikom Austrijom, kako u načelu tako i u pojedinostima. Prema tome Odboru je čast predložiti Narodnoj skupštini da ovaj zakonski predlog izvoli usvojiti.

Za izvestioča odborske većine izabrat je g. Stevan Ćirić, dok je g. dr. Milan Metikoš odvojio svoje mišljenje.

10 juna 1932 godine
u Beogradu

Za

Sekretara,

Uroš P. Nedeljković, s.r.

Pretsednik Odbora,
dr. Anđelinović, s. r.

Potpredsednik,
Mih. J. Živančević, s.r.

Članovi:

Hazim Čohadžić, s. r.
 Dr. Đuro Šurmin, s. r.
 Uroš P. Nedeljković, s. r.
 dr. Filip Lazarević, s. r.
 Joviša V. Kandić, s. r.
 B. Kujundžić, s. r.
 Mita Dimitrijević, s. r.

Odvaja se

Dr. Milan Metikoš, s. r.

ODVOJENO MIŠLJENJE:

Dr. Milana Metikoša, narodnog poslanika o predlogu zakona o trgovinskom ugovoru između Kraljevine Jugoslavije i Republike Austrije od 9 marta 1932 godine.

U današnje doba opće privredne depresije, kada industrijske zemlje sprovode agrarni protekcionizam na štetu susednih država, kojima je poljoprivreda glavna grana proizvodnje i izvoza, teško se može da primi svako dalje ograničenje prometa dobara iz naše Kraljevine.

Zaštitne carine, kontingentiranje uvoza, kao i ostale zabrane sprečavaju naš izvoz u Austriju, jednako

kao i prodajna centrala uz uvozne dozvole. Nama a tako isto i ostalim državama u svetu treba slobodna promjena dobara uz međunarodnu organizaciju trgovine, bez nepotrebnih zaštitnih carina, deviznih ograničenja, kontingentiranja i uvoznih dozvola. A novi ugovor sa Austrijom određuje nam po sistemu uvoznih dozvola, uz sva ostala ograničenja, samo vrlo neznatne kontingente uvoza od nedelje do nedelje, uz znatno visoke carine.

To nezadovoljava naše poljoprivredne interese pa iz navedenih razloga predlažem, da se predlog zakona o ratifikaciji trgovinskog ugovora između Kraljevine Jugoslavije i Republike Austrije od 9 marta 1932 godine — ne primi.

11 juna 1932 godine
Beograd

Dr. Milan Metikoš, s.r.
narodni poslanik

Stevan Ćirić (nastavlja) Poštovana gospodo, da se ne nalazimo slučajno u Skupštini gde je ozbiljnost vrlo potrebna, ja bih kao izvestilac odbora počeo da vas upoznajem sa ovim ugovorom jednom narodnom anegdotom. Međutim, da niko ne bi posumnjao da me na to goni frivolna šala, ja ću vam samo toliko reći, da kad se ova dva ugovora koja imam ja danas da podnesem ozbiljno proučavaju čovek se zaista nalazi u jednom čudnom raspoloženju koje je daleko od frivolnosti ali raspoloženja koje je Juvenal tako ocrtao: da je vrlo teško satiru ne pisati. Jer, gospodo, ova privredna kriza učinila je to da je jednom jednoj državi, nećemo ispitivati koja je to bila prva, pala nesrećna misao napamet da osigura sebe i svoj trgovinski bilans na taj način što će ometati i praviti smetnje tuđem uvozu. Matematski uzev, račun je sa svim jasan i prost. Uzmimo ovako gospodo, recimo da naša država kupuje za osam milijardi dinara raznih proizvoda sa strane. Ako mi primoramo naše građane da kupuju manje, da kupuju recimo samo za tri milijarde dinara, te na veštački način i svima mogućim smetnjama umanjimo uvoz, onda će nam ostati pet milijardi dinara u džepu. Račun je matematski vrlo prost samo zlo je to što taj račun ima jednu psihološku stranu. Oni koji su prvi na tu ludu misao, a ja sam slobodan da izjavim da je to luda misao, došli da prave smetnje uvozu zaboravili su da to može činiti i druga država. Da i ona može učiniti represalije, samo šta će na kraju biti posledica? Trgovinski bilans ostaje isti. Recimo za tri milijarde kupili smo, ali smo za te tri milijarde mogli i prodati. Na kraju: plus — minus ravno nula. Jer na kraju krajeva sigurno da će svaka druga država moći svojim represalijama umanjiti svoj uvoz za onoliko koliko je potrebno tako da efekat ostaje isti, ali ona anegdota o pojedenom žapcu koju sam hteo da spomenem samo je odviše banalna za Narodnu skupštinu, ona jako potseća na ovo. Time su države oštetile sebe, svoje sugrađane, društvo, erar, finansije mnogo više nego da su uspele da može biti minimalno poprave svoju spoljnu bilansu. Jer na primer uzmimo ako jedna država kupuje za tri milijarde dinara, a pre je kupovala za pet milijarde više, to znači da ona država koja je prodavala za osam milijarde ima jedan minus od pet milijarde. Ako je ona industrijska država, osetiće se da nema pijace, osetiće se jedna superproizvodnja, osetiće se u daljim konsekvencama da raste besposlica i t. d. A kod nas, ili u državi našega karaktera, našega tipa u državi privrednoj

osetiće se da se davimo sami u svome dobru i da cene naših poljoprivrednih proizvoda katastrofalno padaju.

Eto vidite, gospodo, koliko je to jedna luda misao, kad je očigledno da se rezultat, koji je bio željen ne može postići, jer se bilans ne može izmeniti, a uz to će se represalijama, koje se prema dotičnoj državi budu preduzele naneti ogromne štete. Zamislite kad jedna država ne izveze onoliko koliko bi mogla da izveze, koliko tu ljudi imaju manje prihoda, koliko se tu gubi u državnim preduzećima kao što su na primer železnice, koliko se manje naplati poreze, carine i t. d. i t. d. Gospodo, vi vidite da je čitav svet zahvatila jedna psihoza, jedna vrsta ludila, i kad čovek na te stvari gleda istorijski, a ne očima svakodnevnog političara, on se mora u čudu zapitati: Kako je to moguće da sve države od reda padaju u ovu istu pogrešku. Ponovo se sećam one poslovice: „Kvantula mente mundus regitur“ sa koliko se malom pameću upravlja državom. Svi padaju u istu pogrešku. I to je sasvim prirodno: „Kad si sa kurjacima, moraš urlikati“. I to što je jedna država počela zavijati, druge su morale da se uhvate u kolo, jer je to zahtevala samoodbrana. I tako se danas sve nalaze u jednom ludom vrzinom kolu, iz koga se ne vidi izlaz. Ja ovo naročito naglašujem stoga što imam dužnost da vam pokažem ovaj ugovor sa Austrijom, a malo posle doći će na dnevni red i trgovinski ugovor sa Italijom. Ja želim da vam ovde naročito naglasim to, da ovaj ugovor nikako ne smeta da prosuđujete prema normalnim prilikama; naprotiv morate zaboraviti da se nalazite u normalnim prilikama i stati na stanovište da se nalazite u nenormalnim prilikama i to u tako nenormalnim prilikama, da se ja ovde u Narodnoj skupštini usudujem nazvati ludim prilikama u punom uverenju da će ih i istorija tako oceniti. Gospodo, ja neću da ispitujem ovde ko je prvo došao na tu nesrećnu misao da toliko pretera u sebičnosti ili da, tako rđavo shvativši svoj lični interes naposljetku sebi više naškodi više nego što je koristio, a na taj način naškodi i celome čovečanstvu. Ali ja ovde želim naročito naglasiti i voleo bi da se to dobro upamti, da naša država nikad pa ni u ovoj prilici, ni kod ova dva ugovora, nije imala inicijativu u tom pogledu. Naprotiv, mi se nalazimo u defanzivi, mi nismo nikom počeli da pravimo teškoće u njegovom izvozu i da mu ga umanjujemo. I kad se sada pred vama nalaze ovo dva ugovora, koje moramo da primimo, to nije zbog nas, nije iz naše inicijative, nego zato što su drugi u tome uzeli inicijativu, a mi moramo da se branimo. Ali osećam koliko je velika čast kad se može reći za jednu državu u ovom trenutku, kad su svi oko nje postali žrtva jedne psihoze, da je ostala na klasičnom terenu uvećavanja svoga i tuđega prometa. Toliko moramo priznati da se mi nalazimo u defanzivnom položaju i da nam je stoga taj položaj vrlo težak. Jer nemojte zaboraviti da je ovaj ugovor nastupio tako što države žele da izmene nešto zašto misle da nije u redu, hoće da postignu od nas izvesna preimućstva. Nama ne preostaje ništa drugo nego da se od toga branimo. Gospodo, kad budete procenjivali ovaj ugovor, nemojte zaboraviti i to da uzmete u račun, da bi vaša presuda bila pravedna, da smo se nalazili u jednom izuzetno teškom položaju odbrane. Poštovana gospodo, kolike su neprilike prilikom sklapanja ova dva ugovora, kao i sve

ostalo što se odnosi na sklapanje između ostalih pržava, najbolje vam dokazuje i ovo:

Dugo vremena u istoriji čovečanstva važilo je kao glavno pravilo da se sreća sastoji u tome, što čovek treba da ima što manje potrebe. Bilo je filozofa kao što su Kiničari, koji su uopšte svaku potrebu odbacivali. Međutim u početku novoga veka, počev od t. zv. slavne revolucije u Engleskoj, a naročito posle francuske revolucije, u tom pogledu nastupio je jedan dijametralni preokret i smatrao se da je u toliko jedan čovek kulturniji i jedna država kulturnija u koliko ima više potreba. Smatra se da što ima više potrošača i intenzivnosti, da je u toliko čovečanstvo modernije kao i država. To je ideal modernog čovečanstva i moderne države. Treba intenzivno proizvoditi, ne treba žaliti trud svojih ruku i svoga razuma. Proizvoditi, proizvoditi i samo proizvoditi, a na drugoj strani trošiti, trošiti i samo trošiti. Što je čovek kulturniji ima više potreba, ako je država kulturnija tako isto. Malo čas ste imali prilike da vidite, prilikom pretresa zakonskog predloga o zaštiti radnika, izvesne potrebe koje i za ne sasvim primitivne države još ne postoje. Gde se mi nalazimo kad vidimo ova dva ugovora? Mi smo došli do toga da se vraćamo u patrijarhalno vreme kada treba imati što manje potreba, treba da proizvodimo što manje, jer nemamo šta kome da prodajemo, naposljetku, to se očigledno vidi, da je ovo korak u nazad. A ko zna šta se dešava kada se ide u natrag, mora da zna da se moraju učiniti rđave stvari. Inekase i to imana umu prilikom procenjivanja ova dva ugovora, jer kao što je u šahu u rđavom položaju svaki potez rđav, samo jedan potez je manje rđav a drugi više, tako i u jednom neprirodnom položaju materijalne kulture: svaki ugovor koji se može sklapati mora biti rđav, a samo je pitanje šta je manje rđavo a šta više.

Poštovana gospodo, ja ću sada preći da vam prikazem specijalno ugovor sa Austrijom, ali napominjem da se ove moje opšte primetbe, u vremenu ove depresije, odnose još više i na ugovor sa Italijom. Što se tiče ugovora sa Austrijom, tu treba reći da je Austrija došla do uverenja da je njena poljoprivreda zanemarena, da njena poljoprivreda nije dosta zaštićena od strane konkurencije. I baš je sadašnji Kancelar g. Dolfus, koji je bio tada ministar, došao do uverenja da sopstvenu poljoprivredu treba više zaštititi na taj način što će se omesti konkurencija susednih zemalja. Gospodo, kao što vidite namera je jasna, tu nismo mogli sami sebe zavaravati. Jasna je bila namera da se hoće susedima, dakle i nama, da oteža uvoz. Očigledno je da smo mi po tome morali nešto izgubiti kada je inicijator, ona država koja je započela da pregovara, želela da spreči uvoz. Htela je da pomogne celokupno svoje stanovništvo. Dakle, ko bi ovome ugovoru zamerio da je gori nego što je mogao da bude, tame bi se moglo odgovoriti: Pa jeste, gori je, ali kako da ne bude gori, kad onaj pregovarač je upravo sebi stavio za svrhu da ga učini gorim za nas. U tom slučaju mi smo imali da biramo ili da uopšte ne sklopimo ugovor, ili da sklopimo onakav kakav je moguće sklopiti, jer su naši interesi u Austriji od velike važnosti. Ja ovde imam i statističke podatke, ali ih neću sve čitati, međutim, u biltenu Narodne banke možete te podatke videti i proveriti. Naš izvoz u Austriju tako je veliki da čini prosečno za poslednjih deset

godina 20% ukupnog našeg izvoza, a to je jedan petina naše pijace. Poslednjih godina kada je naš izvoz već pao, on još uvek u 1931 godini iznosi 15% našeg izvoza u Austriju. Iz ovoga izlazi, da ipak moramo gledati da sa tom zemljom ne ostanemo bez jednog stanja neugovornog. Osim toga imao sam prilike u poslednje vreme da vidim kako je vrlo teško voditi jednu zdravu trgovinsku politiku, ako su trgovinski ugovori između te dve države u stalnoj fluktuaciji. Prema tome nama nije preostalo ništa drugo nego da po mogućnosti spasemo ono što se spasti može i kad uzmete u obzir momente koje sam maločas spomenuo, mogu da tvrdim mirne savesti da smo u tom ugovoru postigli maksimum onoga što se pored tako teških okolnosti moglo postići.

Evo šta smo postigli. Što se tiče naše pšenice, a Austrija je naročito pazila da udari visoku carinu na pšenicu, mi smo ipak omogućili da se izveze pet hiljada vagona uz izvesan vrlo dobar preferencijal od 3,20 zlatnih kruna po metričkoj centi. Znači da smo mi od prilike dobili na popustu toliko, da smo mogli na pet hiljada vagona uštedeti 17 miliona dinara i na taj način mogu naši producenti, ako izvoze, toliko i zaraditi.

Gospodo, ne samo pšenica da je bila u pitanju, nego još više interesi našeg stočarstva, a specijalno je bio u pitanju izvoz svinja. Ja odmah mogu reći da, kad budem govorio o ugovoru sa Italijom, neću govoriti o izvozu svinja, jer smo tamo interesovani za druge izvozne artikle, na ime Italija više izvozi svinjetinu, svinjsko meso, nego što uvozi, tako da mi tamo nismo zainteresovani, ali nas to specijalno interesuje u izvozu prema Austriji. Ne treba zaboraviti da od ukupnog našeg izvoza svinja, od prilike $\frac{2}{3}$ i nešto više izvoza svinja odlazi u Austriju. Prema tome ako je nama pošlo za rukom da specijalno taj izvoz svinja dovoljno osiguramo, mi smo onda mnogo postigli.

U pogledu stočarstva evo šta smo postigli. Tu se Austrija odlučila na dve ili čak tri vrste carina. Jedna je, da pušta izvesnu stoku našu bez ikakve carine. Na primer sve naše svinje, koje su teške preko 130 kg. ako su mangaličke rase, a preko 150 kg. ako su koje druge rase, mogu da idu neocarinjene u Austriju, no svakako kontigentirane, sa brojem od 140.000 komada.

Druga jedna carina, druga vrsta carine je na naše tako zvane mršave svinje. Te ne mogu da idu bez ikakve carine, nego idu po najnižoj dosadašnjoj carini; po dosadašnjem možemo da importiramo 21.000 komada, dakle ukupno 160.000 komada i na taj način smo gotovo obezbedili onaj kvantum koji je prošle godine izneo 190.000 komada, ali imamo još jednu mogućnost i preko toga kvantuma izvoziti, ali pod znatno povećanom carinom. Kako vidite, imate tri varijante: bez carine, sa niskom carinom i sa visokom carinom.

Što se tiče govedi uspeli smo da obezbedimo broj koliko je faktički naš izvoz prema Austriji, i to uz povoljnu carinu. Te tri stvari same za sebe možemo istaći kao najvažnije za nas. Ipak smo ono što je najvažnije za naše stočarske proizvode uspeli da spasemo i da na austrijskoj pijaci proturimo.

Da vas ne bih dugo zamarao, morate ipak dopustiti da vam najkraće prikazem značaj koji smo mi postigli s obzirom na izvoz naših svinja. Vi se svi dobro sećate, da je neko vreme cena svinjama

bila neverovatno niska i svi su se pitali: ma kako je to moguće, da se kod nas na unutrašnjoj pijaci prodaje kilogram 4—5 dinara, dok se u Beču prodaje 9—14 dinara. Gde je ta razlika? Evo u čemu je uzrok. U trenutku kad je Austrija pokušala, ili kad je došla na ideju da zaštiti svoje stočarstvo, jedna od grana koja je trebala zaštite kod njene kuće imala je tu slabu stranu, da nije bila regulisana trgovina svinjama. Naprotiv, sručili bi se silni vagoni i to ne na nekoliko pijaca, nego na jednu, bila je ogromna ponuda i oni koji su doveli svinje morali su bud zašto prodati da ih ne bi vraćali natrag. To je bilo takvo haotično stanje, da se ubijao ne samo uvoznik, nego su stradali i austrijski proizvođači, jer su i oni morali da prodaju po tu cenu svoje svinje. Onda su pokušali metodu koja je zgodnija i za nas i za njih. Oni su odredili dve stvari. Prvo uvoz će se odrediti nedeljno i nedeljna količina će dolaziti u tolikom broju u kolikom se mogu potrošiti. Osim toga denkoncentrisane su pijace i upućuju se pojedini stokovi na pojedine pijace. Na taj način cena je bila mnogo veća, mnogo veća korist austrijskom proizvođaču i, razume se, i nama. Ali najveća korist u tome je za nas: naša je Kraljevina sada osigurala sebi pravo da umesto onih nekadanjih austrijskih uvoznika ima takoreći svoje izvoznike. Dok je pre samo austrijski trgovac mogao da dođe i da ovde kupuje i da cenu pobija kako je hteo i da zaradi silne pare kad u Beču proda, sada je u ugovor ušlo i to je njegova velika prednost, da mi te kontigente šaljemo do njih lično i da ono što je austrijski trgovac zaradivao, to će zaradivati naš trgovac. Kako to u praksi izgleda možete videti na ovome. To je upravo pitanje koje ima malo veći značaj, a da bi se o njemu moglo govoriti samo u okviru trgovinskog ugovora. To je jedno načelno pitanje i ja hteo ne hteo, moram na njega da se osvrnem pa i da nije toga trgovinskog ugovora. Ja se na ovo načelno pitanje moram osvrnuti i zapitati vas, šta vi mislite, gospodo, da li trgovci posrednici imaju prava da postoje ili ne, odnosno da li je potrebno posredovanje između proizvođača i potrošača? Jedno pitanje koje je kao što vidite veoma zamašno. Ko poznaje trgovinu i kulturu taj zna dobro ovo: da se kultura ne može zamisliti bez trgovaca. Počevši od Egipćana, Arabljana, Mlečana, a posle otkrića Amerike Španjolaca, Holandana i t. d. čitava kultura bazira na trgovini. Trgovci su uradili i učinili velike zasluge za napredak čovečanstva, to je nesumnjivo, ali sad dolazi i druga stvar te medalje, njeno naličje. Danas se pojavljuje u mnogim državama, a naročito u Rusiji uvećenje po kojoj trgovci nisu ništa drugo nego paraziti. To posredovanje trgovaca između proizvođača i kupca, nije ništa drugo nego parazitstvo. Zašto da proizvođač odmah ne prodaje potrošaču? Ja ću da vam kažem, da je moje duboko uverenje ovo: da se mi nalazimo u jednom prelaznom vremenu i da je kod nas trgovina potrebna, jer bez njene inicijative ne bi bilo napretka. To je jedna istina, a druga istina koja se mora imati na umu i koja se ne sme izgubiti iz vida, to je to da se ta trgovina ne sme razviti na račun producenta. Ona mora biti njegov najbolji pomagač, a ne njegov upropastitelj. Drugim rečima najbolja linija naše trgovinske politike bila bi to da pomaže trgovinu zbog toga što je njena inicijativa potrebna, ali sa druge strane da joj da određen okvir preko kojega ona ne sme ići. U ovom ugovoru to je klasično spro-

vedeno. Dato je ovim ugovorom našem izvozniku odnosno omogućeno je njegovim izvršenjem da prilikom izvoza naših svinja zarade: 40% naši izvoznici, 40% zadugari, a 20% neposredni producenti i na taj način harmonija je tu, i mi smo ovim ugovorom postigli lep efekat u tome. Da je zaista lep efekat i lep uspeh postignut dokaz je to, da i u onom trenutku kad se počelo postupati po ovom ugovoru, cena svinjama skočila je sa 1 pa sve do 4 dinara što je neosporno zasluga ovoga ugovora i ja mogu da kažem i da udarim naročito prstom na to da su najvažnije stvari naše trgovine sa Austrijom predviđene u ovom ugovoru, te je ugovor potpuno uspeo jer ima za efekat ono što smo mi od njega očekivali.

Gospodo, ja završujem. Znam da su stvari kao što je trgovina, kao što su brojevi, decimali, procenti, dosadne i mogu se slušati neko kratko vreme a posle se radije prelazi može biti na gundanje, jer, iako ovi brojevi govore, budite uvereni da govore, iako nemuštim jezikom, samo treba umeti čitati, ili, da ostanem u stilu, ne govore nego više ržu, grokću, muče, ali svakako nešto znače, jer za svakim brojem stoje po jedno grlo, za svakim grlom po jedan domaćin a za svakim domaćinom po jedna porodica i ko zna u kakvoj vezi oni jedan sa drugim stoje, taj će umeti oceniti kako je to teška stvar sklopiti jedan trgovinski ugovor kad se ima na umu to, da isto trgovinski ugovor kad se ima na umu to, da isto vremeo kad se naši trude da osiguraju za nas što je najbolje, u isto se vreme trudi i protivna strana da to učini.

Gospodo, ima jedna ozbiljna vrsta književnosti, zove se komedija — malo paradoksalno — ona je vrlo ozbiljna vrsta književnosti, u kojoj se život kritikuje, istina na smešan način, ali se kritikuje; tu vidiš slabosti ljudske, ništavilo karaktera, vidiš kako se ruše ideali i razbijaju iluzije i na posletku se nađe neko rešenje, gorko rešenje, ali se neko rešenje nađe i čovek odlazi iz pozorišta sa pomešanim osećanjem, po malo vedar, jer se je nasmejao i jer je to tehnika komedije a po malo rezigniran pošto kao pristalica Šopenhauerov „da je ovo najgori od svih mogućih svetova“. I trgovinski ugovori nisu ništa drugo do jedna takva komedija, koja se zove borba za život, ili ako hoćete, borba za opstanak, čovečanska komedija za razliku od božanske komedije. I u toj komediji vidi se slabosti ljudske, vide se težnje, na bojistu ostaju porušeni ideali i razbijene iluzije ali na kraju krajeva se nađe jedno rešenje, gorko, istina, tek polovina ili tri četvrtine težnji može sa tim gorkim rešenjem da se zadovolji, ali se odlazi sa onako isto pomešanim osećanjem kao posle jedne litearane komedije: po malo razočaran, što nisi mogao više postići, po malo sa rezignacijom, a pomalo, takav je život, ostaje nada i vedar optimizam da će se postići drugi put nešto više. I ja mogu upozoriti baš na to, da ako se sam ugovor ne pokaže onakav kakav sam ga ja prikazao da jeste, da ga možemo naravno u tome slučaju menjati i u tom pogledu uzeti inicijativu. Međutim za sada kad uzmete sve što sam izneo, ono što smo dobili u najvažnijem pitanju našeg izvoza, u izvozu naših svinja, i na posletku kad uzmete to da smo na taj način uredili odnos koji bi bio nesnosan da nije ureden, ja vam, gospodo, kao izvestilac većine u odboru mogu mirne savesti preporučiti da ovaj ugovor u

celini i u pojedinostima primite. (Pljesak i usklci: Tako jel Živeo!)

Potpredsjednik Dr. Kosta Popović: Reč ima g. Ministar trgovine i industrije.

Ministar trgovine i industrije Ivan Mohorič: Gospodo narodni poslanici, gospodin izvestilac bio je veoma opširan i on vam je na jedan popularan način obrazložio prilike u kojima je ugovor sa austrijskom republikom sklopljen i kakav je njegov značaj u ovom opštem trgovinsko-političkom haosu u kome danas živimo. Ja ne bih imao mnogo što šta da dodam, ali mi ipak dužnost resornog ministra trgovine i industrije nalaže da progovorim nekoliko reči. U prvom redu ja bih hteo da se osvrnem na trgovinsku politiku Evrope u posleratnim godinama i na zaključke koji se neminovno nameću našoj trgovinskoj politici u tome pogledu.

Vama je poznato da je Svetski rat imao za posledicu u srednje evropskim državama da se u ekonomskom pogledu orijentišu prema autarhiji, što znači da pokušaju da svoju agrarnu produkciju potenciraju do najvećeg stepena mogućnosti, da razviju svoje stočarstvo kako bi mogli u što većoj meri da podmire sopstvenim proizvodima svoju potrošnju. U prvim godinama posle rata preokret u tome pravcu nije mnogo značio i nije bio vidan i naša zemlja kao agrarna zemlja koja je upućena na eksport većine svojih agrarnih proizvoda, imala je dobru situaciju do 1925 godine. Oko 1925 godine počinje druga etapa. Zemlje, na koju mi prirodno gravitiramo i upućujemo naše viškove agrarnih proizvoda kao eksporter donele su nove carinske tarife koje predviđaju u mesto ranijeg slobodnog uvoza agrarnih proizvoda već jednu malu carinu, koja se ne može nazvati zaštitnom carinom, nego je više fiskalni teret, jedan doprinos za državnu blagajnu. Od te godine počinje jedan naročiti period koji se naročito oseća posle svetske ekonomske konferencije u Ženevi od 1927 godine, naročiti period kiše carinskih novela sa kojima se stepenaju uvozne carine, a kad je posle 1928 godine svet u tome labirintu pronalazjenja sviju mogućih carinskih protekcija pronašao i uvideo da mu carinske zaštite same po sebi ne bi bile dovoljne, on je pristupio drugim sredstvima da sprečava uvoz stranih artikala a na drugoj strani i u isti mah tražio da se nov izvoz što više unapredi i pojačava. Tu se pribegavalo kontingentiranju. Tu sada počinje samozna devizna politika, tu se počinje sa raznim šikanama naročito u pogledu veterinarog pregleda i sa drugim administrativnim merama, koje carinska tarifa i ostale naredbe, koje se tiču uvoza robe, stavljaju u obilatoj meri na dispoziciju. Naša je zemlja stavljena u ovu situaciju, stojala je pred teškim zadatkom. Situacija se komplikovala iz dana u dan, kako je to lepo g. izvestilac objasnio i tačno podvukao, i mi smo se nalazili iz dana u dan sve više u položaju defanzivnom da očuvamo naše pozicije i da zadržimo, i ako u smanjenom obimu, naše prirodne pijace. Zadatak koji se sve jače očitavao u pogledu naše budućeg trgovinske politike bio je taj da potražimo nove pijace i da pokušamo da na tim novim pijacama dobijemo nove plasmane za naše proizvode i ostale naše izvozne artikle. U ovom defanzivnom položaju našem naročito je ulogu igrala Austrija.

Austrija se nalazi u našoj spoljnoj trgovini na trećem mestu, ona apsorbuje o prilike 15% našeg izvoza a tako isto i uvoza. Bilans sa Austrijom nalazi se u ravnoteži, i ako je Austrija u toku poslednje godine donela pet carinskih novela a u toku ovog proleća de-

kretirala zabranu uvoza, što je osetno pogodilo i naš izvoz. Mi ništa slično nismo preduzimali. Naše devizne mere, koje su preduzete, nisu imali trgovinsko-političkog obeležaja u širem smislu reči no što su bile potpuno valutarne i finansijske mere, koje se nisu odnosile i nisu imale direktne veze sa tim uvozom i izvozom. Naš izvoz u Austriju 1930 godini, u godini dobre konjunktore, iznosio je 1,198 miliona dinara, dakle 17% našeg celokupnog izvoza, a uvoz iz Austrije 1,170 miliona dinara, dakle jedna aktiva od 28 miliona dinara. U prošloj godini situacija se nije bitno menjala i naš robni saobraćaj sa Austrijom je nazadovao u onoj srazmeri u kojoj je volumen naše spoljne trgovine smanjen. Tako u prošloj godini učešće Austrije iznosi, kao što sam rekao, 15% od celokupnog izvoza i uvoza. Pasivitet iznosi samo 2 miliona dinara. Interesantne su cifre o robnom saobraćaju u ovoj godini i to će biti najbolji odgovor onima, koji bi eventualno hteli da kritikuju trgovinski ugovor koji se nalazi pred Skupštinom. U ovoj godini, kad je Austrija sa toliko merama htela da doskoči svojoj teškoj ekonomskoj situaciji, i kada je u tolikoj meri na veštački način ograničavala uvoz iz naše zemlje, rezultira ipak jedan aktivan bilans i za prvih šest meseci imamo 243 miliona dinara izvoza u Austriju dok je uvoz iz Austrije svega 174 miliona, dakle je razlika za 70 miliona dinara u našu korist. Ovo je najbolji demanti da se administrativnim merama ne može uvek doskočiti situaciji i regulisati spoljna trgovina. Ovo je ujedno dokaz da u našoj zemlji gde imamo potpuno nepromenjen carinski režim, režim slobodnog uvoza, ako je pao uvoz iz Austrije to je zbog toga što je kupovna snaga našeg stanovništva u toj meri oslabila. Dakle ni Austrija pored svih nastojanja da potencira proizvodnju nije uspeła, jer ipak na kraju krajeva rezultira jedan pasivum u pogledu našeg uvoza.

Ja smatram da ove cifre, koje sam naveo, najbolje dokazuju da je naša trgovinska politika, koja je vodena prema Austriji i koja je došla do svoga izražaja u dopunskom ugovoru, koji se sav nalazi pred Skupštinom, da je ona bila pravilna, jer je nama dala jedinstven saldo i u obliku restrikcija nastupelih na austrijskoj pijaci u pogledu stoke i stočnih proizvoda. Ugovor nam je osigurao ne samo dobru robu i zadovoljenje kontigenta koji odgovara našem izvozu, nego što je za nas najvažnije — osigurane povoljne cene, povoljnije od svih ostalih stočnih tržišta, na koje je naš izvoz upućen.

Ja bih vas zato, gospodo narodni poslanici, molio, da ovaj ugovor ovako kako je danas na snazi i ovakav kakav je već dao dobre rezultate, koji statistika najbolje potvrđuje, da ga izvolite usvojiti. (Odobranje i pljeskanje.)

Potpredsjednik Dr. Kosta Popović: Pretres je gospodo završen. Pristupamo glasanju. Ko od gospode narodnih poslanika prihvata ovaj zakonski predlog o trgovinskom ugovoru sa Austrijom u načelu, izvolite glasati „za“, a koji su protiv, glasaće „protiv“. Molim gospodina sekretara da proziva gg. narodne poslanike.

Sekretar Dr. Dragoljub Jevremović proziva narodne poslanike i oni su glasali ovako:

Avramović Branko — za

Adić Ante — za

Aksentijević Aleksandar — odsutan

Aleksić Kosta — za

Alilović Šaćir — za

Andelinović Grgur Budislav Dr. — za

- Antonijević Dušan — otsutan
 Antunović Josip — za
 Arandelović Jovan — za
 Auer Ljudevit Dr. — za
 Babamović Jordan — za
 Baljić Salih — za
 Banjac Ljubomir — otsutan
 Barać Branko Dr. — otsutan
 Batinić Jozo — otsutan
 Bačić Stjepan Dr. — otsutan
 Benko Josip — otsutan
 Beširović Dimitrije R. — otsutan
 Bogdanović Iso — za
 Božić Milan — za
 Borisavljević Strahinja — za
 Brkić Stjepan — za
 Brušija Radoslav — za
 Budišin Stevan — za
 Bukvić Aleksandar — za
 Bunović Milan — za
 Valjavec Stjepan — otsutan
 Varda Sever — otsutan
 Vasiljević Stevan Dr. — otsutan
 Veličković Miladin — za
 Veljković Veljko — za
 Vidaković Vitomir — za
 Vidić Ješa Dr. — za
 Vidović Bogdan Dr. — za
 Vojinović Jovan V. — za
 Vošnjak Bogumil Dr. — za
 Vujić Dimitrije V. — otsutan
 Vukićević Bogić Dr. — za
 Gavrančić Oton Dr. — otsutan
 Gavrilović Oto — za
 Gajšek Karlo — otsutan
 Glavički Božidar — otsutan
 Gospodnetić Franjo — otsutan
 Grajić Pero — otsutan
 Grba Milovan Dr. — za
 Grbić Emilijan — za
 Grdić Vasilj — otsutan
 Grubanović Milan — otsutan
 Gruber Franjo Dr. — otsutan
 Davidović Vitomir — za
 Danilović Živko — otsutan
 Demetrović Juraj — za
 Dervišić Đulaga — za
 Dimitrijević Mita — otsutan
 Dimitrijević Hadži-Todor — za
 Dobrović Milan S. — za
 Dobrovoljac Milan J. — za
 Dovezenski Jovan S. — za
 Dodić Aleksandar-Taka — za
 Došen Mirko Dr. — za
 Drljača Branko — otsutan
 Drmelj Alojzij — za
 Duboković Juraj — za
 Đokić Risto — otsutan
 Đorđević Vladimir — za
 Đurić Mihailo — za
 Elegović Ivo Dr. — otsutan
 Živanović Milan — za
 Živančević Mihailo — otsutan
 Živković Negosim Dr. — za
 Zaharić Čedomir — otsutan
 Zeljković Boško — otsutan
 Zemljić Jakob — otsutan
 Ivandekić — Ivković Mirko Dr. — za
 Ivanišević Petar — za
 Ivančević Dušan — za
 Isaković Milivoje Đ. — otsutan
 Isaković Mito — za
 Janković Velizar Dr. — otsutan
 Jevremović Dragoljub Dr. — za
 Jevtić Životije — otsutan
 Jevtić Milutin Al. — otsutan
 Jevtić Mihailo R. — za
 Jevtić Radovan — otsutan
 Jelić Milutin — za
 Jeličić Boža C. — za
 Jeremić Živojin — za
 Jovan Andrija — otsutan
 Jovanović Aleksandar — otsutan
 Jovanović Đoka — za
 Jovanović Jova — za
 Jovičić Dobrosav — za
 Kadić Husein — za
 Kajmaković Omer — za
 Kalamatijević Mihailo R. — za
 Kandić Joviša K. — za
 Katić Miloš — otsutan
 Kačanski Stevan — za
 Kešeljević Nikola Dr. — za
 Kline Anton — za
 Knežević Lovro — otsutan
 Knežević Stjepo Dr. — otsutan
 Kovač Ante Lj. — za
 Kovačević Dragutin — Karlo — za
 Kožulj Marko Dr. — za
 Kojić Dragutin Dr. — za
 Koman Albin — otsutan
 Kostić Dragutin Dr. — za
 Kostić Milorad J. Dr. — za
 Kraljević Dragan Dr. — za
 Kramer Albert Dr. — za
 Kraft Stevan Dr. — otsutan
 Krejči Anton — za
 Krstanović Risto — za
 Krstić Vladimir — za
 Krstić Milutin — za
 Krstić Mihailo V. — za
 Krstić Simo — za
 Kuzmanović Lazar K. — otsutan
 Kujundžić Andrija K. — otsutan
 Kujundžić Bogoljub K. — otsutan
 Kumanudi Kosta Dr. — otsutan
 Kuntarić Ante Dr. — za
 Kunjašić Joahim — za
 Kurtović Vojko — otsutan
 Kurtović Šukrija — otsutan
 Lazarević Milovan M. — za
 Lazarević Todor Dr. — za
 Lazarević Teodosije K. — za
 Lazarević Filip S. Dr. — za
 Leušić Đuro Dr. — za
 Lisavac Mladen Dr. — za
 Lončarević Ivan Dr. — otsutan
 Lončar Ivan — otsutan
 Lončar Stanko — za
 Lukić Živan Dr. — za
 Lulić Petar — za
 Makar Dako — za
 Maksimović Božidar — otsutan
 Maksimović Stjepan — za

- Malančec Vlado Dr. — otsutan
 Marinković Vojislav Dr. — otsutan
 Marjan Đuro — otsutan
 Marjanac Simo — otsutan
 Markić Franjo — za
 Marković Milenko Dr. — za
 Marković Milorad Dr. — za
 Marković Nikola — za
 Marković Petar K. — za
 Mastrović Ante F. — za
 Matica Pavao — za
 Matić Đoka N. — za
 Maceković Matija — za
 Mašić Marko — za
 Metikoš Milan Dr. — za
 Mijić Milan Đ. — za
 Miletić Vjekoslav Dr. — otsutan
 Miletić Vladislav — otsutan
 Milošević Gavro — za
 Milošević Mladen P. — otsutan
 Milutinović Milinko R. — otsutan
 Milutinović Milorad Đ. — otsutan
 Misirlić Jovan T. — za
 Mitrović Jovan R. — otsutan
 Mihailović Ilija P. — za
 Mihajlović Svetislav Dr. — otsutan
 Mohorić Ivan — za
 Mravlje Milan — otsutan
 Mulalić Mustafa A. — za
 Najdofer Mirko — za
 Nedeljković Uroš P. — otsutan
 Nikić Nikola Dr. — otsutan
 Nikić Fedor Dr. — otsutan
 Nikodijević Arandel D. — za
 Nikolić Branko Dr. — otsutan
 Ninković Tripko — otsutan
 Nuić Petar Dr. — otsutan
 Njameul Ranko Dr. — otsutan
 Obradović Aleksa J. — otsutan
 Ostojić Đuro Dr. — za
 Pavlič Alojzij — otsutan
 Paleček Ivan Dr. — za
 Parabuški Đorđe — za
 Paranos Špiro F. — za
 Pahernik Franjo — za
 Patrnogić Ljuba — za
 Perić Matej Dr. — za
 Perić Milivoje Đ. — otsutan
 Perić Ninko Dr. — za
 Perko Dragutin V. — za
 Petković Milan — otsutan
 Petovar Lovro — otsutan
 Petrak Nikola — za
 Petričić Živko Dr. — za
 Petrović Marko — otsutan
 Pešić Milutin — otsutan
 Pivko Ljudevit Dr. — za
 Pištelić Slavko A. Dr. — za
 Pogačnik Viktor — za
 Popović Dimitrije On. — otsutan
 Popović Dobrivoje Ger. Dr. — otsutan
 Popović Dušan — otsutan
 Popović Jeftimije — otsutan
 Popović Kosta Dr. — predsjedava
 Popović Milan V. — otsutan
 Popović Milan Dr. — za
 Popović Svetislav Dr. — otsutan
 Praljak Nedeljko — za
 Preka Nikola — otsutan
 Prekoršek Ivan — za
 Princip Jovo — otsutan
 Prša Šime Dr. — za
 Pustoslemšek Rasto — za
 Pucelj Ivan J. — za
 Radivojević Lazar Lj. — za
 Radić Ivan — otsutan
 Radović Savo Dr. — otsutan
 Radonjić Milan — otsutan
 Radonjić Miljan — otsutan
 Rajić Toša Dr. — za
 Rako Janko Dr. — otsutan
 Rape Stane Dr. — za
 Reseli Otmar — otsutan
 Rorbaher Julijan Dr. — otsutan
 Savić Arandel — otsutan
 Savić Sava V. — otsutan
 Savković Ilija — otsutan
 Santo Gavro Dr. — otsutan
 Saračević Radenko — otsutan
 Sekulić Milan Dr. — za
 Selić Joca M. — otsutan
 Selmanović Alija — za
 Simić Milorad — otsutan
 Simović Aleksandar M. — otsutan
 Smiljanić Toma Dr. — otsutan
 Sokić Miloje M. — za
 Sokolović Nikola — za
 Spasović Vukašin — otsutan
 Spahić Vlado — otsutan
 Spindler Vjekoslav — otsutan
 Spinčić Vjekoslav — otsutan
 Srškić Milan Dr. — za
 Stazić Josip — otsutan
 Stajković Nikola — otsutan
 Stanić Andra — otsutan
 Stanišić Vladimir Dr. — za
 Stanojević Dragomir M. — za
 Stanojević Milutin — otsutan
 Stevanović Živojin Ar. — otsutan
 Stevanović Milan — za
 Stepanov Milivoj — za
 Stepanović Milan R. — za
 Stefanović Ignjat — otsutan
 Stijić Milan Dr. — za
 Stojadinović Milosav Dr. — za
 Stojković Milan Đ. Dr. — otsutan
 Stošić Stamenko — za
 Strezović Krsta — otsutan
 Subotić Nikola Dr. — otsutan
 Tadić Gligorije Dr. — otsutan
 Teodorović Vojislav — otsutan
 Tešić Maksim — za
 Tolić Ignjat M. Dr. — otsutan
 Tomić Jakob — otsutan
 Tonić Todor R. — za
 Topalović Milan — otsutan
 Toromanović Hasan — za
 Trbić Vasilije — za
 Trbojević Uroš Dr. — za
 Trifunović Ljubiša — otsutan
 Trkulja Stanko — otsutan
 Trpković Stavra K. — otsutan
 Čirić Đorđe — otsutan
 Čirić Stevan — za

Čuković Milan — odsutan
 Uzunović Nikola — za
 Urek Ivan — odsutan
 Urošević Mirko II. — za
 Urukalo Sergije — odsutan
 Fidančević Toma Dr. — odsutan
 Fizir Viktor — odsutan
 Fotirić Arsa — za
 Hajdinjak Anton — za
 Hanžek Lavoslav Dr. — za
 Hasanbegović Avdo Dr. — odsutan
 Hođera Svetislav V. — odsutan
 Hribar Nikola — za
 Hristić Bora — odsutan
 Cemović Filip — odsutan
 Cerer Anton — odsutan
 Cipušević Metodije — za
 Čorbić Branko — odsutan
 Čohadžić Hazim — za
 Šarković Tihomir — za
 Šega Ferdo — odsutan
 Šelmić Dragić M. — odsutan
 Šećerov Slavko Dr. — odsutan
 Šiljegović Vladimir — odsutan
 Šiftar Stevan — za
 Šnajdar Franjo — za
 Šumenković Ilija Dr. — za
 Šurmin Đuro Dr. — odsutan

NARODNOJ SKUPŠTINI

BEOGRAD

Skupštinski odbor, kojemu je u smislu § 53 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini poveren na proučavanje zakonski predlog o dopunskom sporazumu uz ugovor o trgovini sa Kraljevinom Italijom završio je svoj rad na III sednici Odbora održanoj 10 juna 1932 godine. Po saslušanju detaljnih referata od strane izaslanika Ministarstva trgovine i industrije i Ministarstva inostranih poslova, te nakon temeljitog upoznanja sa predloženim zakonskim predlogom odbor je većinom glasova usvojio tekstuelno ovaj zakonski predlog, kako u načelu tako i u pojedinostima. Prema tome Odboru je čast predložiti Narodnoj skupštini da ovaj zakonski predlog izvoli usvojiti.

Za izvestioca odborske većine izabrat je g. Stevan Čirić dok je g. dr. Milan Metikoš odvojio svoje mišljenje.

10 juna 1932 godine
 u Beogradu

Pretsednik Odbora,
 Dr. Anđelinović, s. r.

Skretar, Potpretsednik,
 Uroš P. Nedeljković, s. r. Mih. M. Živančević, s. r.

Članovi:

Hazim Čohadžić, s. r.
 Dr. Đuro. Šurmin, s. r.
 Uroš P. Nedeljković, s. r.
 dr. Filip Lazarević, s. r.
 Joviša R. Kandić, s. r.
 B. Kujundžić, s. r.
 Mita Dimitrijević, s. r.

Odvaja se:

Dr. Milan Metikoš, s. r.

ODVOJENO MIŠLJENJE:

Dr. Milana Metikoša, narodnog poslanika o dopunskom sporazumu uz ugovor o trgovini i plovidbi između Kraljevine Jugoslavije i Kraljevine Italije.

Nastojanje je našega Narodnog Predstavništva kao i čitavog našeg naroda da odnosi naše zemlje Kraljevine Jugoslavije sa susjednim državama budu što bolji ne samo u privrednom nego i u političkom pogledu. Ta naša dobra nastojanja napose su došla do izražaja i u svim dosadanjim sporazumima, ugovorima i konvencijama sa Kraljevinom Italijom. Ali, moramo konstatovati objektivno, da smo na drugoj strani malo kada naišli na jednako postupanje prema našoj državi. Mi smo stalno bili znatno oštećeni.

Pa i sada predloženi dopunski sporazum uz ugovor o trgovini i plovidbi dokazuje, da se nastavlja vodena privredna i politička akcija na štetu interesa naše Kraljevine, jer se uvode visoke prohibitivne carine na stoku i stočarske kao i peradarske proizvode, a to se nikako ne sme da odobri. Povišenje carinskih tarifa nije trebalo biti uslov i temelj sporazuma, ni za našu državu niti za Kraljevinu Italiju, jer se našem proizvođaču onemogućuje izvoz a na drugoj strani nastupiće poskupljenje života na štetu tamošnjih potrošača. U današnjoj teškoj svetskoj privrednoj

Potpretsednik Dr. Kosta Popović: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 178 i svi su glasali za. Time je u načelu primljen Trgovinski ugovor između Kraljevine Jugoslavije i Republike Austrije. Pristupamo pretresu u pojedinostima. Izvolite čuti g. izvestioca.

Izvestilac Stevan Čirić pročita § 1.

Potpretsednik Dr. Kosta Popović: Prima li Skupština § 1? (Prima.) Objavljujem da je § 1 primljen.

Izvestilac Stevan Čirić pročita § 2.

Potpretsednik Dr. Kosta Popović: Prima li Skupština § 2? (Prima.) Objavljujem da je § 2 primljen.

Izvestilac Stevan Čirić pročita § 3.

Potpretsednik Dr. Kosta Popović: Prima li Narodna skupština § 3? (Prima.) Objavljujem da je § 3 primljen. Time je ovaj zakonski predlog primljen i u pojedinostima. Prelazimo na konačno glasanje o usvajanju zakonskog predloga o trgovinskom ugovoru između Kraljevine Jugoslavije i Republike Austrije. Molim g. sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Dr. Drag. Jevremović prozivao je gg. narodne poslanike da glasaju i oni su glasali kao na prvom glasanju.

Potpretsednik Dr. Kosta Popović: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 178 i svi su glasali za. Time je konačno usvojen zakonski predlog o trgovinskom ugovoru između Kraljevine Jugoslavije i Republike Austrije i ovaj se zakonski predlog u smislu člana 64 Ustava u § 66 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini upućuje Senatu na daljni rad.

Prelazimo na 4 tačku dnevnog reda: Pretres izveštaja odbora za proučavanje zakonskog predloga o sporazumu uz ugovor o trgovini i plovidbi između Kraljevine Jugoslavije i Kraljevine Italije. Izvolite gospodine izvestiočel

Izvestilac Stevan Čirić pročita odborski izveštaj kao i odvojeno mišljenje Dr. Milana Metikoša koji glase:

krizi trebao je biti temelj gornjeg sporazuma samo obostrano smanjivanje odnosno ukidanje navedenih carina, u svrhu, da se pojača i proizvodnja i promet dobara među nama i da se dade rada masama nezaposlenog naroda.

Predlažem, da se predlog o ratifikaciji dopunskog sporazuma uz ogovor o trgovini i plovidbi između Kraljevine Jugoslavije i Kraljevine Italije, iz navedenih razloga, ne primi.

11 juna 1932 godine

Beograd

Dr. Milan Metikoš, s. r.
narodni poslanik

Slavna Skupštino! Maločas sam imao prilike da govorim o onoj opštoj pozadini, u kojoj se sklapaju pojedini trgovinski ugovori i s obzirom na to što je vreme poodmaklo ja neću o tome ništa dodati i ništa oduzeti, ja ću samo izraziti svoju žalost, što ću morati biti mnogo kraći u prikazivanju ugovora sa Italijom, koji sam ja smatrao da je daleko važniji od onoga sa Austrijom, tako da ću morati mnoge misli da izostavim i jedan znatan deo misli ukratko izraziti, gotovo, telegrafirati. Mislim da ćete ipak razumeti, jer je glavna stvar to da se ovde događa sada nešto što nas strogo uzevši treba sve da zabrine.

Gospodo, ugovor sa Italijom daleko je važniji od makoga drugog iz dva razloga: Prvo za to, što je Italija naš prvi potrošač. 25% ukupnog našeg izvoza ide u Italiju. Drugim rečima, ako naši odnošaji sa Italijom nisu regulisani, mi ne znamo šta ćemo sa 1/4 celokupnog našeg izvoza. A, osim toga, što je jedna vanredno prijatna stvar, to je, da je naš trgovinski odnos prema Italiji za nas povoljan, jer tu nam je, naime, trgovinski bilans vanredno aktivan. Sada, od jedanput, dolazi jedna opasnost, to sve treba izmeniti i Bog zna, hoćemo li moći osigurati toliko pijace, što je još gore, hoćemo li moći osigurati, tako isto, aktivan bilans, kao što smo do sada imali. Italija slično obrazložava zašto traži sklapanje novog ugovora kao i Austrija, ja o tome neću da govorim, t.j. da pojača svoju sopstvenu poljsku privredu. Ali, gospodo, znate kako je, treba umeti čitati i između redova. Ja mislim da nisam rdavo pročitao među redovima, kad kažem: u tim intencijama Italije ima malo i politike. Ona hoće da ide malo na ruku i drugim državama, ali, možda, još više ona hoće da onaj vanredan aktivni trgovinski bilans za nas na našu štetu umanji. To joj se, naposljetku, ne može prebaciti. Svaka država ima pravo da svoje interese štiti. I u ovo doba, kad su svi tako ludo počeli da štite svoje sopstvene interese, u to kolo morala je doći Italija tim pre, što, kao što znate, prema nama u političkom pogledu stoji korektno, tako da se izrazim, ali nikad ne u onim tesnim srdačnim političkim odnosima, kakvi bi mogli i kakvi bi mi želeli da budu. Ja ovu stvar naglašavam već u početku da pokažem, koliko odvojeno mišljenje g. Metikoša nije u ovom pogledu opravdano, jer on kaže: Italija je do sada stalno pravila nama smetnje i ometala je jedan povoljan trgovinski ugovor po nas.

Gospodo, ko pročita statistiku od 1924 do 1931 godine, videće, da je naš trgovinski ugovor sa Italijom bio za nas vrlo povoljan i da je bio za nas vrlo aktivan. I ja mislim, gospodo, da treba odeliti čistu politiku od trgovinske politike. Italiji se mora priznati da je ona, bar do sada, bila kulantna prema nama i kako to rekoh,

mi smo morali i ovoga puta da učinimo to, da aktivni bilans spasavamo.

Sad gospodo, morao bih preći na glavni deo svoga izlaganja da vas sa ovim ugovorom upoznam, da vidite, šta smo tim ugovorom izgubili, a šta smo opet u tom ugovoru mogli da spasemo. Međutim ja ću tu morati biti najkraći, a pretpostavljam, da će gospoda, koju ova stvar interesuje naći ovo u samom ugovoru i tu pročitati.

Najstrašnija stvar koja upravo zaprepašuje, to je da su carine vanredno povišene. Mnogi su se od toga toliko uplašili, među njima i g. Dr. Metikoš, da smatraju da je bilo bolje i ne sklapati ugovor nego ovakav sa ovakvim carinama. Međutim, gospodo, ko je ovaj ugovor prostudirao, videće da nije tako. Nije ni iz blizu tako. Jer, nemojte zaboraviti, šta znači ostaviti 1/4 našeg izvoza po strani. Šta znači izgubiti 1/4 pijace, nemajući pri tom vremena da svoj izvoz preorijentiramo. Mi smo ipak postigli izvesan rezultat i prema Italiji, kao što smo ga postigli i prema Austriji. Tu smo pre svega postigli to da smo izvoz naše stoke omogućili ili bar mislim da smo omogućili u tolikoj meri i pod takvim okolnostima koje nisu najgore po nas. Jer, gospodo, ako uzmemo samo ovo da smo mi u novom trgovinskom ugovoru uspeli da razlikujemo mladu govedu od starih, naime junad i telad, a među ostalim i volove ondaje to jedna velika dobit zbog toga što statistika našeg izvoza pokazuje da se u Italiji to najviše traži, te možemo sada to tamo i prodavati, a druga dobit je u tome što naša trgovinska politika u stvari to je i zahtevala, naročito posle ovog stanja, koje nastalo usled suše i gladi i nestašice hrane za stoku i na posletku što smo postigli još nešto što specijalno Dravsku banovinu treba da interesuje, naime da Italija više neće praviti razliku između stoke za klanje i stoke koja se tamo uvozi radi gajenja. Naša Dravska banovina ima vrlo dobru pasminu stoke, te može uvoziti i onu stoku koja nije samo za klanje, nego koja se može upotrebiti i za gajenje stoke u Italiji. Ali kad uzmete, gospodo, da smo mi u Italiji zainteresovani našim izvozom na prvom mestu, da je naš aktivni bilans jedna dragocena stvar za nas, onda je sasvim prirodno da sm u nekim stvarima morali i popuštati. Ali, pazite samo kakva je razlika između moga mišljenja i mišljenja onih koji smatraju da ovaj ugovor toliko ne valja, da je bilo bolje i ne sklapati ga. Ja tvrdim da bi za nas bila mnogo veća šteta, ako ne bi bili u stanju da našu trgovinu preorijentiramo prema Italiji, da bi bila mnoga veća šteta kad bi naš izvoz prema njoj izostao, nego kad bi se pod ovakvim okolnostima i dalje razvijao.

Gospodo, u ostalom ima jedna stvar na koju je vas već upozorio gospodin Ministar, a to je da u današnjem trgovinskom životu nisu tajko važne carine kao što se to misli. Nisu carine najglavnije. One jesu dosta glavne, ali danas mi znamo da trgovinski promet može da se ometa na stotinu drugih načina. Dozvolite mi da spomenem samo nekoliko, jednu malu kitu eveća u čitavom nizu. Tu na prvom mestu spominjem kontingentiranje. Ono može da upropasti više promet nego i najviše carine. Posle toga napominjem tako zvanu obavezu pregleda, na ime pregleda stoke na granici, i još na nekom mestu. Pa tako zvana mešavina. Na primer Italija je bila došla na vrlo pametnu misao za sebe — a to je donekle izigravanje dosadašnjeg ugovora, — došla je odredba da se uvoz stoke za klanje ima odnositi prema onoj stoci koja je domaća, koja se u zemlji kolje u srazmeri 15 : 85. To znači na svakih 85 zaklanih

komada stoke u zemlji može se uvesti 15 sa strane. Dakle, kao što vidite to je tako sniženo da se može reći da su čitavi trgovinski ugovori posle toga iluzorni. Naposljetku traži se da se svi certifikati, sva pismena, sva svedočanstva dobiju u Italiji. Mi na primer trebamo prijavu težine, ali moramo je dobiti u Italiji. Ako je potrebno merenje mora se izvršiti u Italiji zato što su certifikati potrebni iz Italije. I naposljetku, da pomenem u toj kiti cveća, i devizne teškoće, pa ćete videti koliko pored carina ima i drugih teškoća koji smetaju svaki promet između dve zemlje.

Ali baš ovde mogu da naglasim to da je zaslugom naših pregovarača, naše Ministarstvo trgovine u tome potpuno uspelo da sa Italijom načini jednu potpuno slobodnu trgovinu. Sve ove stvari koje sam maločas spomenuo, i koje toliko čine smetnje u trgovini eliminirani su i to izričito onemogućene. Ostaje samo jedna teškoća: visoke carine, ali sa ublaženjem da te vanredne visoke carine nastupaju tek u onom trenutku kad tako isto visoke carine budu obavezne i za druge, susedne države. Jer po klauzuli najvećeg povlašćenja dokle god koja država ima niže carine, dotle Italija mora i nama dati niže carine. Drugim rečima ove visoke carine stupile su u život 1 septembra, tek kada je zaigrao medo pred tuđim vratima. Prvo se dakle moralo pribeći tome da se podignu carine kod drugih država, pa da budu podignute i kod nas. Dakle konkurencija ostaje ista za sve. Jer, nismo samo mi koji plaćamo toliko visoke carine. Tu dolaze dve stvari u obzir. Prvo razlika prema dosadašnjim carinama, a drugo morala bi se uzeti u obzir i visina naših carina prema drugim zemljama. I tu mogu vam reći da je ova razlika od prilike nekih 20%. Prema pređašnjim carinama jedinici od 100 dinara bili su opterećeni sa 6% carine, a sada sa 29%, dakle imamo srazmer: 106 prema 129. Ali ponovo dodajem, nemojte se nipošto zavaravati, jer to isto važi i svaku državu. S druge strane taj porast carina, koja u prvom momentu izgleda tako velika, nije ni iz bliza tako velika kada je uporedimo sa drugim državama. Ovde ona iznosi 29%, a prema Čehoslovačkoj 28%. To mnogi ne znaju, kao što zacemento ne uzimaju u obzir ni vrlo važan fakt, da su i carine prema drugim zemljama nisko počele, a visoko se popele. Sva je razlika što su se carine u ugovorima sa drugim zemljama *postepeno* dizale, a u ugovor sa Italijom učinjen je skok ujedanput. Efekt je u oba slučaja jednak, glavno je da se sadašnje talijanske carine ne kreću gotovo ništa iznad prosečne vrednosti carine prema drugim zemljama, jer eto, kao što rekoh, prema Čehoslovačkoj iznosi 28%. Mi smo dakle došli do stanja, koje gotovo odgovara normalnim odnosima sa drugim državama. Jedan, dakle, dokaz više da je Italija prema nama bila u trgovinskim odnosima do sada kulantna.

Pored prednosti, koje ovaj ugovor pokazuje, ima i drugih i to čisto praktične prirode, na pr. sloboda trgovine. Ta sloboda trgovine danas mnogo znači. Kad uzmete samo, da u ovoj pustinji privrednog života svi beže od normalizovanja prilika, onda je ovo kod nas danas jedna takva oaza, koja se mora poštovati.

Još nešto slično kao u Austriji, mi smo ovim ugovorom dobili izvesna prava, na naši izvoznici mogu imati i svoje filijale u Italiji, t.j. oni će moći da kupuju stoku koju treba izvesti, a time smo ponovo izbegli ono pobijanje cena, koje je nastupilo zbog toga što su uvozni trgovci Italije bili vanredno organizovani, pa ako i mi tako dobro organizujemo našu izvoznu

trgovinu, onda te visoke carine nećemo mi osetiti, nego će zavisiti od naše veštine koliko ćemo od toga prebaciti na italijanske potrošače.

Nije ni to sve. U takvim pregovorima, koji često liče na partiju šaha, ili još bolje na partiju karata, jer tu nije jasno šta ko ima u ruci, ima još jedna stvar koja se može da upotrebi, da donekle poboljša efekat trgovinskog ugovora. To su rekompensacije. Gospodo, ako pogledate kakve rekompensacije ovaj ugovor daje, videćete da daje izvesne koje nešto vrede, a naročito nam je milo što se u prvom pogledu one odnose baš na našu poljoprivredu. Na pr. mi smo iz obzira prema Italiji dosad udarali nisku carinu na uvoz brašna. Posledica je toga bila, da je čak i prekookeansko brašno moglo da konkuriše našem. Mi smo sad znatno povisili carinu na brašno i time smo učinili veliku uslugu našoj mlinarskoj industriji a u daljoj analizi čitavoj poljoprivredi. Dalje, mi smo povisili carine na uvoz konzervi patlidžana i time smo pomogli važnu granu naše privrede, jer, izračunavši efekat novih carina, možemo tvrditi, da se 2000 k. jutara više može patlidžanom zasaditi pa da plod računava na sigurnu prođu, jer je konkurencija konzerviranog patlidžana novim carinama znatno suzbijena.

Pa dalje, mi smo do sada imali vrlo niske carine na repičino ulje i mnogo smo ga uvozili, a sada smo digli carine na to, pa ako se dobro učini i izvede preorijentacija našeg zemljoradnika, o čemu se sada mnogo i stalno govori, tu opet imamo prilike da uljanu repicu toliko negujemo, da će nam ona pomoći ne samo na taj način što ćemo imati svoje rođeno ulje, nego će time biti delimično rešen i problem hiperprodukcije pšenice. Dakle, kao što vidite, sve su to stvari koje nisu na odmet.

Neću nabrajati sve pojedinosti koje smo dobili od ovih rekompensacija, ali kažem da ih ima još.

Poštovana gospodo, ako se kritikuje jedan ugovor, uvek se moraju imati u vidu i njegove reperkusije na inostranu politiku. Žao mi je što nemam prilike da vam ovde opširno kažem šta ja mislim o uzajamnom odnosu inostrane politike i trgovine, ali mogu reći samo ovo: taj je odnos uzajaman i bolje rade one države i bolji su oni ministri inostarnih poslova, koji dopuštaju da se trgovina meša u inostranu politiku i da je formira, nego obratno, koji dopuštaju da se često inostrana politika meša u trgovinu i da trgovinsku politiku formira.

Sasvim je jasno zašto je to tako. Spoljna politika, kako je jedan čuveni državnik kazao, mora često da se služi i drugim sretstvima, na primer sretstvima koja se zovu rat. Dok trgovina, ona se služi jedino onim sretstvima koja među pojedinim narodima veže čine tešnje, a da je tako možete se uveriti kroz čitavu istoriju. Za rimskim vojnicima išli su trgovci i oni su osvajali i latinizirali pojedine pokrajine. Za arabiljanskom vojskom išli su takode trgovci, i „vaga“ i „tara“ reči su arapskog porekla. Englezi i danas sede u skupštini na džakovima od vune u znak zahvalnosti što ih je vuna učinila tako velikim.

Ovi pregovori sa Italijom dali su prilike našim pregovaračima a tako isto i italijanskim, da u najkonsilijantnijim pregovorima pronadu ono što je dobro i za jednu i za drugu stranu. Ako bude bilo kakvih reperkusija, očigledno one mogu biti samo povoljne, jer glavni tenor naše spoljne politike jeste miroljubivost, ideal Lige naroda i mi se radujemo ako bar u jednom delu naše spoljne politike možemo da ostvarimo one srdačne odnose koji su potrebni. Tako ta naša

politika proističe iz dubokog uverenja, ne iz slabosti, da svi ugovori koji se ne slažu sa duhom vremena pašće jednom kao kuća od karata i jedina prava politika jeste ona koja ide sa duhom vremena, a to je, da se izrazim rečima velikoga Getea koji je kazao: „ja mrzim svaku zajednicu koja je manja nego celo čovečanstvo“.

Poštovana gospodo, ovi pregovori daju nam dokaza da će prilikom ovoga ugovora biti lojalnosti, kao što su pregovori bili lojalni. I u tome pogledu ugovor donosi jedan novum, predviđa se jedandonose privredni odbor, koji ima dalje da učvršćuje odnose naše sa Italijom.

Posle ovog ugovora nije isključeno da ćemo dobiti preferencijal sa Italijom, jer baza je tu a i osim toga u takvom jednom odboru mi ćemo moći, ako se pojedine stavke ugovora pokažu štetne, moći ćemo ih ispraviti.

Gospodo, ja ću da završim, i da vam kažem samo toliko, da mi nismo pristali na ovaj ugovor i kad vi ne biste na njega pristali, onda postoji samo jedna druga alternativa: Nemati ugovor sa Italijom. Šta je bolje, ja sam u početku govora kazao, a naročito sada kad poylačim da je bolje imati ugovor koji predviđa da će taj ugovor trajati duže vremena, bar 2-3 godine. Za te 2-3 godine ako budemo vredni, i ako Ministarstvo i dalje bude vodilo računa o našim potrebama kao dosada, mi ćemo biti kadri da našu trgovinsku politiku preorientišemo i možda ćemo u jednom docnijem stadiumu imati i tu mogućnost u vidu, da se usudimo da imamo sa Italijom ugovor koji nije sklopljen, kao što je 1906 godine Srbija dobila trgovinski rat protiv Austrije. Danas je trebalo ovaj ugovor sklopiti i u koliko su se naši ugovorači u teškom položaju nalazili, videćete iz ovoga, kad imate na umu...

Kad vi imate na umu da je Italija u naporu svoje snage i da na njenom čelu stoji jedan genijalni državnik, može se o Musoliniju misliti šta se hoće, ali svega države smatraju kao genijalnog čoveka. Kad to imamo na umu kao i činjenicu da nam je Italija otkazala ugovor htevši da ga popravi u svoju korist, onda moramo priznati da su pregovorači naši — delegati sa čašću izašli iz te borbe. U ovom ugovoru nema pobeditelja ni pobeđenog i ja sam uveren kad bi neko čitao govor izvestioca italijanskog u Italijanskom parlamentu, da bi se u tom govoru našlo da su se i oni morali na nešto potužiti kao i mi.

Dozvolite mi da završim svoj govor sa jednom primetkom. Meni je žao što se u ovom Parlamentu našao jedan naš kolega koji je odvojio svoje mišljenje u odboru. Ja ne znam kakvi su razlozi rukovodili g. Metikoša da odvoji svoje mišljenje u odboru, ali iz njegovog odvojenog mišljenja vidim da razlozi koji su ga rukovodili i koje je on izneo nisu uverljivi, i, gospodo, kad g. Metikoš voli da bude sam učinite mu tu radost i zadovoljstvo kad je već uzeo za svoju politiku „splendid izolejšen“ neka i ostane i ovde sjajno usamljen, a ja od sveg srca preporučujem vam svima da za ovaj ugovor glasate.

Potprednik Dr. Avdo Hasaubegović: Imá reč g. Milutin Stanojević.

Milutin Stanojević: Ja sam očaran govorom g. izvestioca jer je stvorio takvu atmosferu kao da smo se mi iz Rima sa ovih pregovora pobeđnički vratili. Ako uzmemo cifre u obzir one će nam pokazati naprotiv jedan žalostan rezultat. U čemu se sastoji taj uspeh, koji su naši delegati postigli? G. izvestioc je mogao da izjavi da je ovaj ugovor koji su nam

oni doneli, da je ugovor najvećeg povlašćenja, da je skoro izdiktiran i da su naši delegati imali samo da spakuju njihove kufere i da se vrate natrag. Dakle, niti je bilo pobeđenih niti pobeđioca, jer se sve svršilo onako kako nam je tamo izdiktirano. Izdiktirano je tamo ovako zato, što je težnja sviju država da zaštite svoju poljoprivredu, i ovaj sistem kojije Italija p.ema nama primenila p.imenjuje p.ema svima, i mogu da kolegijam g. izvestioca samo toliko, da nema nikakvu političku pozadinu. G. izve stilać se tu prebacio. Ovde je čisto računski stvar, jer kad jedna država daje drugoj povlasticu najvećeg povlašćenja onda nema tu nikakve pozadine. Jer, ako bismo mi iz usta g. izvestioca p.imali reči da u ovom ugovoru provejava politike, onda ne bismo stigli onome čemu mi težimo, a to je da steknemo bolje i jače veze sa našom susetkom. Razume se kad se drži govor jedan sat o ovome pitanju, onda je moguće naći puno razloga i za i protiv, iz kojih je teško izvesti kriterijum. Sa jedne strane tvrdi se, da ima politike, a sa druge da postižemo sjajne rezultate. Moje je mišljenje da je bolje da se držimo jedne linije koja bi bolje odgovarala našem stavu i da kažemo prilike su takve i p.imali smo kao što će primiti i druge države, jer ni jedna država nema bolji položaj nego što ga mi imamo.

Sad što je on vrlo težak za nas, biće teža i za druge, ali, gospodo, mi ne možemo da kažemo da je ogroman uspeh postignut i da ćemo mi sa nekim malim povećanjem naše proizvode tamo prodavati. To je skroz netačno: Ovo što ćemo mi sada prodavati to će biti šest puta više opterećeno nego do sada. Ako uzmemo druge proizvode, kao jaja, koja nisu plaćala ništa a sada plaćaju 145 lira ili 23 pare na jedno jaje, koliko nismo plaćali do sada, ili 3,60 dinara na jednu kokoš, koliko opet nismo plaćali do sada, onda se tu ne može da govori o nekom postignutom uspehu. Carine su tako sprovedene da će naš izvoz vrlo mnogo da opadne i može biti da izvesni proizvodi neće moći ni da se izvoze. Najzad gospodin izvestilać je našao da je potrebno da pomene uspeh sa teladima, da ćemo tu nešto moći da se koristimo, ali kad je on to našao za potrebno da spomene mogao je da poraži i drugo što, da potraži druge proizvode koji su tako opterećeni. Na jedno goveće plaćaćemo 350 lira a to je p.eko 1000 dinara. Vi znate pošto je jedno goveće, pa kad bude opterećeno sa više od 1000 dinara, onda u opšte neće biti mogućnosti da se izvozi. Živina je plaćala pre 18 lira od 100 kilograma a danas plaća 120, p.ema tome, gospodo, to je više nego šest puta opterećeno, više nego što se do sada plaćalo. Jaja su bila slobodna a sada se plaća 145 lira od sto kilograma. Pa to se ne može, gospodo, nazvati sjajnim uspehom.

Ako uzmemo pretpostavku da ćemo i ove godine da izvezemo koliko smo izvezli 1931, mi smo platili 10,863.000 lira a sada ćemo platiti 64,600.000 lira, znači da ćemo platiti 6 puta više carine, nego li do sada što smo plaćali. Pored ono nekoliko tarifskih brojeva što smo mi za izvoz iz Italije plaćali, meni nije jasno zašto je bilo potrebno metati tri četiri proizvoda koji će biti opterećeni. Ja mislim da je to pre korekcija trgovinskog ugovora za pojedine artikle koja se primenjuje, nego li što je bio neki uspeh koji smo postigli opterećujući talijanske proizvode. Imamo povećanje kod džakova sa 3 dinara. Pa baš su našli taj artikal koji nemamo i sad treba

3 zlatna dinara da platimo više zato što su uneseni u trgovinski ugovor.

Dobro je kazao gospodin izvestilac da će ovaj ugovor biti štetan i za Italiju, jer će u Italiji poskupiti život gradskog i radnog stanovništva, jer u koliko budu naši proizvodi pogodeni i budu skuplji u toliko će proizvođači u Italiji da popnu cene svojim proizvodima, da podignu cene živini, jajima, volovima, svinjama i drugim proizvodima. Cene će da se popnu i za toiko će da poskupi život gradskog i radničkog stanovništva i prema tome i njihovo gradsko stanovništvo, pri svem to što smo mi mnogo opterećeni, imaće i ono da povuče od ovoga, ali će to biti hrana koja će onemogućiti uvoz naših jeftinih proizvoda i trošiće se više domaći proizvodi.

Ovo nekoliko artikala koje smo predvideli a to su dugmeta, džakovi i ulje sve to skupa ne predstavlja nikakvu veliku vrednost za uvoz iz Italije u našu Kraljevinu. Svi ti proizvodi kad bi bili uvezeni iz Italije kod nas, pod pretpostavkom da se druge države neće koristiti ovim povlašćenjem, sve će to izneti oko 75 hiljada zlatnih dinara p.ema 64 miliona lira koliko mi imamo njima da platimo. To je ta razlika koju bi trebalo uzeti u račun i onda će se videti da mi opterećujemo talijanske proizvode sa jednom sumom od svega 750 hiljada dinara a daćemo mi imati da platimo Italiji za naše proizvode 64 miliona lira što iznosi više nego 200 miliona dinara.

Ima dosta artikala naših međutim koji bi mogli i trebali da nađu zaštitu za izvoz u Italiju. Na primer Italija je prošle godine uvezla 190 hiljada vagona pšenice, 71 hiljadu vagona kukuruza i milion i dvesta vagona uglja. Od toga smo mi izvezli svega pet hiljada i 700 vagona uglja. Kao što znate u našoj državi nema skoro nijednoga okruga gde nema uglja, a mi nismo u stanju da od toga izvezemo gotovo ništa. Prema ovome jedan koji radi stručno na tome pitanju — ja ne pretendujem da bih i ja u tome uspeo, jer oni su u tome pogledu u jačem položaju prema nama, jer mi kod njih izvozimo za milijardu dvesta miliona a uvozimo svega za 400 miliona dinara, njihova je dakle materijalna strana jača nego naša — ali ipak kada bi se povelu jačeg računa za ovo nekoliko naših artikala tu bismo mi trebali takođe da dobijemo neki veći preferencijal. Ovde bi se na primer mogao naći i dobiti izvestan preferencijal za naš uglj. Ako oni traže da se na primer njima na tibovljanski uglj da neka specijalna povlastica onda bi mi mogli dobiti od Italije nešto što drugi ne dobijaju. Onako isto kao što nam je na primer Italija dala povlasticu za našu šljivu ali samo za sto vagona, na toj osnovi trebali bismo da poradimo da nam takvu istu povlasticu Italija da i za izvesne druge proizvode. Međutim gospodo kao što znate u trgovini vlada računica i zabluda je da će neko za ljubav nešto da nam da. Onako isto kao što mi pretendujemo da znamo računicu tako i oni znaju računicu i vide koliko izvoze a koliko uvoze. Ako mi dakle budemo povelu drugu trgovinsku politiku i snizimo izvesne naše tarifske stavove, nesumnjivo je da ćemo dobiti povoljniji trgovinski ugovor i za naše proizvode. Revizija naše uvozne carinske tarife potrebna je i hitna te da se neki suviše visoki stavovi snize, kao na pamučnim tkaninama, staklu, nekim gvoždarskim izradevinama i t. d. čija zaštitna carina iznosi preko 50% i time jako opterećuje potrošača. Mi imamo izvesnih fabrika koje iskorišćuju celokupnu

zaštitu na štetu naše proizvodnje. Prema tome spada u dužnost onih koji o tome vode računa, a oni će sami ma koliko da su fanatici zaštite industrije, — ja nisam, nisam ni protivnik, — da zaštite domaću industriju, ali ne dati joj nikako više od 25 zaštite, jer ako joj i damo 50%, 60% i 75% koliko sada uživa to plaćaju portošači i ne možemo da dobijemo nikako povoljne trgovinske ugovore.

Da je još malo ranije, bilo bi još malo interesantnih podataka. Ovako bolje mišav mir, nego debela parnica, i mi treba da primimo ovaj ugovor kakav je, tim pre što, nije po mišljenju g. izvestioca duži rok, njegov je rok za godinu dana i ja ne želim da se takav ugovor i dalje produžuje, nego da u toku toga vremena tražimo dodirne tačke sa najbližim susedom i da regulišemo odnose, te da ublažimo i politiku, jer trgovina je taj faktor koji stvara slogu među narodima. Zato ću ja glasati za ovaj trgovinski ugovor.

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Reč ima Gospodin Ministar trgovine i industrije.

Ministar trgovine i industrije Ivan Mohorič: Gospodo narodni poslanici, uvaženi naš drug g. Predsednik trgovačke komore u Beogradu g. Milutin Stanojević ima pravo u mnogom čemu što je izneo u svome govoru.

U prvom redu hoću da i ja podvučem jednu činjenicu, da je skok koji je učinjen od onih carina koje smo mi imali za našu stoku iz ugovora od 1924 godine pa na one koje smo morali sad da akceptiramo u novom dopunskom ugovoru, da je taj skok vrlo veliki. Moja je dužnost da tu stvar malo objasnim kako je do toga došlo. I da vidite i drugu stranu sa koje treba da procenite efekat naših napora u toku pregovora.

Dakle mi smo prvi trgovinski ugovor sklopili sa Italijom pre nego što smo imali u važnosti našu sadašnju carinsku tarifu. Taj ugovor je zaključen jula meseca 1924 godine, a tarifa je stupila na snagu 20 juna 1925 godine. Carinski stavovi iz italijanskog ugovora primenjavani su putem zaključaka ministarstva sve do novembra 1928 godine, kad je zajedno sa Neptunskim Konvencijama i ugovor o trgovini stupio na snagu. Taj ugovor je bio sklopljen na tri godine i u okviru važenja toga ugovora, pre itseka, talijanska vlada nije pristupila otkazu toga ugovora, nego je iznela želju da se povedu razgovori kako bi se taj ugovor menjao i dopunio. Treba sad uvažiti situaciju u kojoj smo se nalazili. Prva činjenica jeste, da smo od 1924 godine do 1931 godine imali potpun stabilitet carinske tarifske politike prema Italiji, dakle potpun mir u vremenu kad su skoro sve evropske države u nekoliko mahova povisile svoje tarife baš na one proizvode koji su naš izvoz jako tangirali, a to je na stoku.

Dok je Austrija to učinila putem svojih pet novela, Italija je to učinila jednim mahom, koji će biti razumljiv ako pokažem pozadinu. Italija je zemlja gde je vrednost uvoza 12 milijardi lira prema izvozu od 6 milijardi lira.

Turistički saobraćaj koji je u Italiji vrlo veliki, u toku poslednjih godina u osetnom je opadanju. Kad je počela svetska kriza naročito u Americi, prilaz ka našoj zemlji od iseljenika mali je. Tako isto u Italiji pritiču u vrlo maloj meri i prihodi ne može predstavljati 2 milijarde lira kao ranije.

Kakvo je stanje trgovačke mornarice, možete pogledati na naš Jadran, a to važi i za druge države. Italija je i sama bila prinuđena iz finansijskih razloga, da pribegne izvesnim merama, da zaštiti domaću proizvodnju i da pokušava smanjiti uvoz iz inostranstva. Italija je to učinila jednim mahom, jednim potezom, kad je bila već potencirana svoje stočarstvo do krajnjih granica razvitka. Ona je povisila u vrlo velikoj meri od jedanput uvozne carine. I baš mislim da je potrebno u interesu toga, da ima naša Narodna skupština potpuno jasnu sliku, koja je bila polazna tačka, sa koje su naši pregovarači pošli, kad su počeli pregovore u Rimu, da vam pročitam, koje su bile autonomne carine, koje je Italija zavela i na osnovu kojih smo počeli pregovore, pa do koje tačke se išlo. Autonomna carinska tarifa na konje, na osnovu koje smo počeli pregovore, iznosila je 3000 lira, a mi smo uspeli da siđemo na 700 lira. To je jedan veliki uspeh. Što se tiče volova, krava i bikova, autonomna carinska tarifa iznosila je 800 lira, pa se išlo na 350 lira, dakle ispod polovine. Kod junadi od 800 na 240, kod teladi od 800 na nad 150 kg. 200 lira, do 150 kg. 120 lira. Kod svinja od 300 lira na od 20—110 kg. 110 lira. Kod žive živine od 250 na 180 lira, kod zaklane živine od 400 na 170; kod svežeg mesa od 320 na 140 lira. Kod šunke od 450 na 280 lira, kod ostalog mesa od 400 na 240 lira, kod svinjske masti od 320 na 150 lira, kod slanine od 400 na 180 lira.

Dakle, gospodo, možemo svuda konstatovati, da se na osnovu toga ugovora išlo ispod polovine autonomnih stavova, koji su bili polazna tačka. Mi imamo u Italiji tri konkurenta u tim artiklima, koje naša zemlja izvozi, a to su Mađari i Rumuni. Možda se smatra, sa neke strane, da oni politički bolje stoje prema Italiji nego mi, ali moram da konstatujem, da ni jedna od tih zemalja, koje su posle nas pregovarale, kad su saznale šta smo mi postigli, nisu postigli ni za jotu bolje rezultate, i nisu mogle da poprave u svoj prilog carinsku tarifu. Dakle ja, prema tome, smatram, da smo mi uspeli, da ovaj skok, koji je tu, ipak ublažimo u toj meri, u koliko je bilo u ovim prilikama moguće, i da to učinimo snošljivim. Ja priznajem, da je tačno, da je opterećenje veliko, ja se tu slažem sa g. predsednikom, ali moram ujedno da potsetim gospodu narodne poslanike i na to, da je g. izvestilac podvukao, da je opterećenje prosečno, koje danas postoji, anije već ili je za jedan ili 2% veće nego ono u Čehoslovačkoj, na koju smo mi već odavno navikli. Ali, treba još jedan momenat imati na umu da pravilno ocenimo važnost tih ugovora i njihov značaj, kakav je bio režim, kada je naša delegacija pošla u Rim, u pogledu stočnog izvoza za Italiju. Italija kada je povisila autonomno carinu na stočne proizvode, ona je pozvala sve tri zemlje, dakle: Jugoslaviju, Mađarsku i Rumuniju na dopunske pregovore, ali nečekajući na rezultate tih pregovora ona je autonomno zavela jedan režim, o kome je g. izvestilac vrlo lepo govorio. Taj režim sastoji se u tome da je dopustio svega 15% od stoke za klanje da se može uvoziti iz inostranstva. Ona je zavela tuberkulizaciju i razne druge mere, koje su imale za posledicu da su transporte zadržavale na granici. Zatim bili su visoki troškovi i t. d. Dakle, jedan režim za čiju je likvidaciju bilo za nas puno preče i puno potrebnije, nego ono stanje

u koje smo sada došli počev od 1 septembra od kada su sadašnje carine na snazi.

Sadašnja italijanska carinska tarifa ima za posledicu, odnosno imala je i nameru da izazove posledice da se poboljšaju cene sopstvenim proizvodima italijanskog stočarstva. Ako je to istina, ako je to fakat, ako je cena zaista poboljšana, ona će se poboljšati i za uvoznu robu. Prema tome, ja mislim da će profiterati i naši izvoznici i ovo će stanje za njega biti mnogo snošljivije i da će se njegovo stanje promeniti na bolje naročito u ovom mesecu kada je nastao disparitet u odnosu dinara prema liri, nego što je to ranije bilo.

Ja bih hteo da se osvrnem i na neke primetbe koje je uvaženi predsednik g. Stanojević ovde izvolio izneti. On je spomenuo uvoz ugljena. Ja verujem da je uvoz ugljena u Italiju slobodan. Mi smo izvozili za Italiju, ali nas već u Trstu tuče engleski ugallj. Vi znate da su njegove indeksne cifre pre godinu dana išle ispod mirnodobskog pariteta i nezaposlenost u svetskoj pomorskoj tonaži snizila je rate za prevoz lađama na toliko mali izvoz da on može uspešno da tuče naš ugallj.

Gornja Italija izvršila je u velikim dimenzijama elektrifikaciju. Ona je time ne samo jedan deo željeznica, nego i industriju svoju oslobodila od uglja što znači užasnu pasivnu stavku u italijanskom spoljnom bilansu. Ali za ostalo, naročito za trgovinsku mornaricu koja je jedan veliki i jak potrošač uglja mi nemamo uglja. Mi sami za mornaricu moramo da održavamo jedan deo uvoza, jer toj mašineriji nije u korist da se upotrebljava ugallj visokog procenta vlage i sumpora. Ovde se nećemo potpuno složiti sa predsednikom g. Stojanovićem, jer on za našu mornaricu traži jedan oštri režim, a svakako da će se o toj stvari govoriti više. I ja mislim da se na tu stvar moramo vratiti. U ostalom, ja moram ovde kod uvoza stranog uglja naročito naglasiti, moram spomenuti jednu stvar, koja je za Italiju vrlo važna, a to je, ako ona izvozi svoje proizvode i druge artikule za nordijske krajeve jena mornarica ne može se vraćati prazna, ona ima računa da uzima po jeftiniju cenu strani ugallj.

Ako ona izvozi svoje proizvode iz Italije za nordijske države, ona ne može da joj se prevozna sredstva vraćaju prazna, te ima računa da uzima ugallj po jeftiniju cenu sa strane.

Što se tiče preferencijalnog sistema, mi smo u tim pregovorima ovo pitanje pokrenuli, ali je jasna stvar da Italija nije pristala ovog preferencijalnog sistema. To se jasno videlo na mnogobrojnim konferencijama koje su održane u Ženevi, u Luganu, u Strezu i na drugim mestima, i da Italija preferencijal u tome obliku kakav nam je dat od strane Austrije i od strane Čehoslovačke, a od Nemačke kakav očekujemo, ona ne prihvata. Baš sada se vode pregovori o kliringu. Uskoro će početi ova mešovita komisija, stalni privredni odbor jugoslovensko—italijanski, i dati prilike da osiguramo svoje interese koji su za nas važni i poželjni.

Ja se slažem sa g. predsednikom što se tiče naše carinske tarife. Ja sam to već u nekoliko mahova ranije izjavio, da smatram da bi bilo potrebno da jedanput izvršimo reviziju te tarife. Ali ja se pitam danas kad je carina postala tako sporedan element

u tim ekonomskim borbama u ovoj dekompoziciji koja danas vlada u cejoj Evropi, ja se pitam u tome momentu kad su počele jace da osciliraju vaute međusobnim odnosima da li je opetuno da u takvim prilikama prisupamo ovakvoj reviziji. Smatram za poželjno da objasnim još jednu stvar kad se govori o ševnim posledicama koje će ovaj ugovor imati po našu privedu, smatram za poželjno da vam ove stvari u nekoliko pesstavim i u ciframa. Jer tačno je ovo što je naglasio gospodin Stanojević da u ugovinskim ugovorima ne može biti sentimenta. Tu vlada računica. Ja sam za prvi mesec, a to je mesec septembra od kad je italijanski ugovor stupio na snagu, iz Dilekcije carina u Ministarstvu finansija povadio podatke koji se na naš izvoz odnose i iz njih se vidi kako se je naš izvoz kretao u mesecu septembru 1931 i 1932 godine. Po tim podacima taj se izvoz kretao ovako: Divo za građu u septembru 1932 godine izvezeno je u količini od 32.242.664, a u vrednosti 22.268.696 dinara, dok je u 1931 godini izvoz iznosio 33.802.861 u vrednosti od 28.593.241 dinara. Penara živina živa u 1932 godini 644.039 kilograma u vrednosti 6.905.175 dinara, a u 1931 godini 661.338 kgr. a dinara 9.938.155. Goveda živa komada 2.637 u vrednosti 4.445.900 dinara, a 1931 god. 6.765 komada u vrednosti od 15.990.930 din. Pasulj u godini 1932 kgr. 2.952.988 u vrednosti od 3.545.289 dinara, a u 1931 god. 1.215.703 kgr. u vrednosti 3.424.136 dinara. Divo za goivo u 1932 godini 18.987.755 kgr. u vrednosti 3.067.828 dinara, a u 1931, 19.028.047 kgr. u vrednosti 3.668.738 dinara. Olovna ruda u 1932 god. 4.117.520 kgr. u vrednosti 2.062.200 dinara, a u 1932 godine 2.535.900 kgr. u vrednosti 5.854.200 din. Jaja u 1932 god 250.169 kgr. u vrednosti 1.993.820 dinara, a u 1931 godini 512.725 kgr. u vrednosti 7.930.398 din. Meso sveže 1932 god. 144.099 kgr. u vrednosti 1.137.088 din., a 1932 god. 304.494 kgr. u vrednosti 3.980.043 dinara. Sveža riba u 1932 god. 129.867 kgr. u vrednosti 968.822 din., a u 1931 godini 55.414 kgr. u vrednosti 392.874 dinara, i kože jareće 1932 god. 33.525 kgr. u vrednosti 905.187 dinara, a 1931 godine 42.518 kgr. u vrednosti 1.569.350 din.

Ja hoću da naglasim još jednu stvar. Mi danas dok imamo povoljne cene u Austriji za koju se u glavnom interesujemo — za italijanske pjace ne pokazujemo toliki interes, dok se ne oseiti uticaj ovih povišenih zaštitnih carina. A to nije moglo da nastane odmah prvoga meseca. Ja sam u tom pogledu optimista i nadam se da ćemo ubrzo ove cifre popraviti i već sada mogu da konstatajem sasvim objektivno da se one diže na nivou koji odgovara razlici opsteg nazadovanja volumena na e spojne trgovine.

Meni je mило što je opozicioni govornik — da ga tako nazovem — g. Milutin Stanojević na kraju izjavio da će glasati za, pa molim i ostalu gospodu narodne poslanike, da se njemu priključe i da glasaju za ovaj zakonski predlog. (Odobranje.)

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Završen je pretrés u načelu. Pristupamo glasanju.

Sekretar Dr. Dragoljub Jevremović vrši prozivku poslanika koji su glasali ovako:

Avramović Branko — za

Adić Ante — za

Aksentijević Aleksandar — otsutan

Aleksić Kosta — za

Alilović Šaćir — za

Anđelinović Grgur Budislav Dr. — za

Antonijević Dušan — otsutan

Antunović Josip — za

Arandelović Jovan — za

Auer Ljudevit Dr. — za

Babamović Jordan — za

Baljić Salih — za

Banjac Ljubomir — otsutan

Barać Branko Dr. — otsutan

Batinić Jozo — otsutan

Baćić Stjepan Dr. — otsutan

Benko Josip — otsutan

Beširović Dimitrije R. — otsutan

Bogdanović Iso — za

Božić Milan — za

Borisavljević Strahinja — za

Brkić Stjepan — za

Brušija Radoslav — za

Budišin Stevan — za

Bukvić Aleksandar — za

Bunović Milan — za

Valjavec Stjepan — otsutan

Varda Sever — otsutan

Vasiljavić Stevan Dr. — otsutan

Veličković Miladin — za

Veljković Veljko — za

Vidaković Vitomir — za

Vidić Ješa Dr. — za

Vidović Bogdan Dr. — za

Vojinović Jovan V. — za

Vošnjak Bogumil Dr. — za

Vujić Dimitrije V. — otsutan

Vukićević Bogić Dr. — za

Gavranić Oton Dr. — otsutan

Gavrilović Oto — za

Gajšek Karlo — otsutan

Glavički Božidar — otsutan

Gospodnetić Franjo — otsutan

Grajić Pero — otsutan

Grba Milovan Dr. — za

Grbić Emilijan — za

Grdić Vasilj — otsutan

Grubanović Milan — otsutan

Gruber Franjo Dr. — otsutan

Davidović Vitomir — za

Danićević Živko — otsutan

Demetrović Juraj — za

Dervišić Đulaga — za

Dimitrijević Mita — otsutan

Dimitrijević Hadži-Todor — za

Dobrović Milan S. — za

Dobrovoljac Milan J. — za

Dovezenski Jovan S. — za

Dodić Aleksandar-Taka — za

Došen Mirko Dr. — za

Dragović Miloš P. — za

Drljača Branko — otsutan

Drnelj Alojzij — za

Duboković Juraj — za

Đokić Risto — otsutan

Đorđević Vladimir — za

Đurić Mihailo — za

Elegović Ivo Dr. — otsutan

Živanović Milan — za

Živančević Mihailo — otsutan

Živković Negosim Dr. — za

- Živojinović Dušan M. — za
 Zaharić Čedomir — otsutan
 Zeljković Boško — otsutan
 Zemljić Jakob — otsutan
 Ivandekić — Ivković Mirko Dr. — za
 Ivanišević Petar — za
 Ivančević Dušan — za
 Isaković Milivoje Đ. — otsutan
 Isaković Mito — za
 Janković Velizar Dr. — otsutan
 Jevremović Dragoljub Dr. — za
 Jevtić Životije — otsutan
 Jevtić Milutin Al. — otsutan
 Jevtić Mihailo R. — za
 Jevtić Radovan — otsutan
 Jelić Milutin — za
 Jeličić Boža C. — za
 Jeremić Živojin — za
 Jovan Andrija — otsutan
 Jovanović Aleksandar — otsutan
 Jovanović Đoka — za
 Jovanović Jova — za
 Jovičić Dobrosav — za
 Kadić Husein — za
 Kajmaković Omer — za
 Kalamatijević Mihailo R. — za
 Kandić Joviša K. — za
 Katić Miloš — otsutan
 Kačanski Stevan — za
 Kešeljević Nikola Dr. — za
 Klinc Anton — za
 Knežević Lovro — otsutan
 Knežević Stjepo Dr. — otsutan
 Kovač Ante Lj. — za
 Kovačević Dragutin — Karlo — za
 Kožulj Marko Dr. — za
 Kojić Dragutin Dr. — za
 Koman Albin — otsutan
 Kostić Dragutin Dr. — za
 Kostić Milorad J. Dr. — za
 Kraljević Dragan Dr. — za
 Kramer Albert Dr. — za
 Kraft Stevan Dr. — otsutan
 Krejči Anton — za
 Krstanović Risto — za
 Krstić Vladimir — za
 Krstić Milutin — za
 Krstić Mihailo V. — za
 Krstić Simo — za
 Kuzmanović Lazar K. — otsutan
 Kujundžić Andrija K. — otsutan
 Kujundžić Bogoljub K. — otsutan
 Kumanudi Kosta Dr. — otsutan
 Kuntarić Ante Dr. — za
 Kunjašić Joahim — za
 Kurtović Vojko — otsutan
 Kurtović Šukrija — otsutan
 Lazarević Milovan M. — za
 Lazarević Todor Dr. — za
 Lazarević Teodosije K. — za
 Lazarević Filip S. Dr. — za
 Leušić Đuro Dr. — za
 Lisvac Mladen Dr. — za
 Lončarević Ivan Dr. — otsutan
 Lončar Ivan — otsutan
 Lončar Stanko — za
 Lukić Živan Dr. — za
 Lulić Petar — za
 Makar Dako — za
 Maksimović Božidar — otsutan
 Maksimović Stjepan — za
 Malančec Vlado Dr. — otsutan
 Marinković Vojislav Dr. — otsutan
 Marjan Đuro — otsutan
 Marjanac Simo — otsutan
 Markić Franjo — za
 Marković Milenko Dr. — za
 Marković Milorad P. — za
 Marković Nikola — za
 Marković Petar K. — za
 Mastrović Ante F. — za
 Matica Pavao — za
 Matić Đoka N. — za
 Maceković Matija — za
 Mašić Marko — za
 Metikoš Milan Dr. — za
 Mijić Milan Đ. — za
 Miletić Vjekoslav Dr. — otsutan
 Miletić Vladislav — otsutan
 Milošević Gavro — za
 Milošević Mladen P. — otsutan
 Milutinović Milinko R. — otsutan
 Milutinović Milorad Đ. — otsutan
 Misirić Jovan T. — za
 Mitrović Jovan R. — otsutan
 Mihailović Ilija P. — za
 Mihajlović Svetislav Dr. — otsutan
 Mohorić Ivan — za
 Mravlje Milan — otsutan
 Mulalić Mustafa A. — za
 Najdofer Mirko — za
 Nedeljković Uroš P. — otsutan
 Nikić Nikola Dr. — za
 Nikić Fedor Dr. — otsutan
 Nikodijević Arandel D. — za
 Nikolić Branko Dr. — otsutan
 Ninković Tripko — otsutan
 Nuić Petar Dr. — otsutan
 Njameul Ranko Dr. — otsutan
 Obradović Aleksa J. — otsutan
 Ostojić Đuro Dr. — za
 Pavlič Alojz — otsutan
 Paleček Ivan Dr. — za
 Parabuški Đorde — za
 Paranos Špiro F. — za
 Pahernik Franjo — za
 Patrnogić Ljuba — za
 Perić Matej Dr. — za
 Perić Milivoje Đ. — otsutan
 Perić Ninko Dr. — za
 Perko Dragutin V. — za
 Petković Milan — otsutan
 Petovar Lovro — otsutan
 Petrak Nikola — za
 Petričić Živko Dr. — za
 Petrović Marko — otsutan
 Pešić Milutin — otsutan
 Pivko Ljudevit Dt. — za
 Pištelić Slavko A. Dr. — za
 Pogačnik Viktor — za
 Popović Dimitrije On. — otsutan
 Popović Dobrivoje Ger. Dr. — otsutan
 Popović Dušan — otsutan
 Popović Jeftimije — otsutan

Popović Kosta Dr. — predsjedava
 Popović Milan V. — odsutan
 Popović Milan Dr. — za
 Popović Svetislav Dr. — odsutan
 Praljak Nedeljko — za
 Preka Nikola — odsutan
 Prekoršek Ivan — za
 Princip Jovo — odsutan
 Prša Šime Dr. — za
 Pustoslemšek Rasto — za
 Pucelj Ivan J. — za
 Radivojević Lazar Lj. — za
 Radić Ivan — odsutan
 Radović Savo Dr. — odsutan
 Radonjić Milan — odsutan
 Radonić Miljan — odsutan
 Rajić Toša Dr. — za
 Rako Janko Dr. — odsutan
 Rape Stane Dr. — za
 Reseli Otmar — odsutan
 Rorbaher Julijan Dr. — odsutan
 Savić Arandel — odsutan
 Savić Sava V. — odsutan
 Savković Ilija — odsutan
 Santo Gavro Dr. — odsutan
 Saračević Radenko — odsutan
 Sekulić Milan Dr. — za
 Selić Joca M. — odsutan
 Selmanović Alija — za
 Simić Milorad — odsutan
 Simović Aleksandar M. — odsutan
 Smiljanić Toma Dr. — odsutan
 Sokić Miloje M. — za
 Sokolović Nikola — za
 Spasović Vukašin — odsutan
 Spahić Vlado — odsutan
 Spindler Vjekoslav — odsutan
 Spinčić Vjekoslav — odsutan
 Srškić Milan Dr. — za
 Stažić Josip — odsutan
 Stajković Nikola — odsutan
 Stajković Nikola — odsutan
 Stanić Andra — odsutan
 Stanišić Vladimir Dr. — za
 Stanojević Dragomir M. — za
 Stanojević Milutin — odsutan
 Stevanović Živojin Ar. — odsutan
 Stevanović Milan — za
 Stepanov Mlivoj — za
 Stepanović Milan R. — za
 Stefanović Ignjat — odsutan
 Stijić Milan Dr. — za
 Stojadinović Milosav Dr. — za
 Stojković Milan Đ. Dr. — odsutan
 Stošić Stamenko — za
 Strezović Krsta — odsutan
 Subotić Nikola Dr. — odsutan
 Tadić Gligorije Dr. — protiv
 Teodorović Vojislav — odsutan
 Tešić Maksim — za
 Tolić Ignjat M. Dr. — odsutan
 Tomić Jakob — odsutan
 Tonić Todor R. — za
 Topalović Milan — odsutan
 Toromanović Hasan — za
 Trbić Vasilije — za
 Trbojević Uroš Dr. — za

Trifunović Ljubiša — odsutan
 Trkulja Stanko — odsutan
 Trpković Stavra K. — odsutan
 Ćirić Đorđe — odsutan
 Ćirić Stevan — za
 Ćuković Milan — odsutan
 Uzunović Nikola — za
 Urek Ivan — odsutan
 Urošević Mirko Il. — za
 Urukalo Sergije — odsutan
 Fidančević Toma Dr. — odsutan
 Fizić Viktor — odsutan
 Fotirić Arsa — za
 Hajdinjak Anton — za
 Hanžek Lavoslav Dr. — za
 Hasanbegović Avdo Dr. — odsutan
 Hođera Svetislav V. — odsutan
 Hribar Nikola — za
 Hristić Bora — odsutan
 Cemović Filip — odsutan
 Cerer Anton — odsutan
 Čipušević Metodije — za
 Čorbić Branko — odsutan
 Čohadžić Hazim — za
 Šarković Tihomir — za
 Šega Ferdo — odsutan
 Šelmić Dragić M. — odsutan
 Šećerov Slavko Dr. — odsutan
 Šiljegović Vladimir — odsutan
 Šiftar Stevan — za
 Šnajder Franjo — za
 Šumenković Ilija Dr. — za
 Šurmin Đuro Dr. — odsutan

Potpredsjednik Dr. Kosta Popović: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 178 narodnih poslanika i svi su glasali *za*. Time je ovaj zakonski predlog u načelu primljen. Prelazimo na pretres u pojedinostima. Pošto se niko nije javio za reč, prelazimo na glasanje.

Izvestilac Dr. Stevan Ćirić pročita § 1.

Potpredsjednik Dr. Kosta Popović: Prima li Narodna skupština pročitani paragraf ? (Prima.) Paragraf 1 je primljen, izvolite čuti § 2.

Izvestilac Dr. Stevan Ćirić pročita § 2.

Potpredsjednik Dr. Kosta Popović: Prima li Narodna skupština § 2? (Prima.) Objavljujem da je § 2 primljen. Prelazimo na konačno glasanje.

Sekretar Dr. Dragoljub Jevremović vrši prozivku poslanika koji su glasali kao na prvom glasanju.

Potpredsjednik Dr. Kosta Popović: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 178 narodnih poslanika i svi su glasali *za*. Time je ovaj zakonski predlog o Konvenciji o trgovini i plovidbi između Kraljevine Jugoslavije i Kraljevine Italije konačno primljen. U smislu čl. 64 Ustava i § 66 Poslovnika uputiće se Senatu na dalji rad.

Prelazimo na 4 tačku dnevnoga reda: Izbor odbora za proučavanje zakonskog predloga o izmenama i dopunama naredbe o zaštiti javnih puteva i bezbednosti saobraćaja na njima od 5 juna 1929 godine. Podneta je samo jedna kandidatska lista sa dovoljnim brojem potpisnika. Molim gospodina sekretara da pročita listu.

Sekretar Dr. Dragoljub Jevremović: Lista ovog Odbora glasi: Cerer Anton, Iso Bogdanović, Šiftar Stjepan, Dobrović Milan, Lončar Stanko, Zeljković Boško, Antunović Josip, Stanišić Vladimir, Petković Milan, Nošić Marko, Kurtović Vojko, Rajić Toša, Katić Miloš.

Avramović Branko, Saračević Radenko, Miletić Vladislav, Jeftić Živojin, Veljković Veljko, Marković Nikola, Tonić Todor, i Krstić Milutin.

Zamenici: Rape Dr. Stane, Valjavec Stjepan, Stijić Dr. Milan, Metikoš Dr. Mialn, Fizir Viktor, Došen Dr. Mirko, Grajić Pero, Nuić Dr. Petar, Kandić Joviša, Dervišić Đulaga, Jeftić Mil., Ninković Tripko, Radonjić Milan, Grbić Emilijan, Ćirić Dr. Stevan, Bogić Dr. Vukićević, Alilović Saćir, Bukvić Aleksandar, Stošić Stamenko, Dobroslav Jovičić, Petrović Marko.

Potpredsednik Dr. Kosta Popović: Prima li Narodna skupština predložene kandidate za članove ovog odbora? (Prima.) Objavljujem da su izabrani članovi pomenutog odbora.

Gospodo narodni poslanici, dnevni red današnje sednice iscrpljen je. Ja ću sa vašim pristankom zaključiti današnju sednicu. Predlažem vam da iduću sednicu održimo sa ovim dnevnim redom:

1 Pretres izveštaja Imunitetnog odbora od 10 juna 1932 godine po predmetima izdavanja sudu narodnih poslanika.

2 Izbor odbora za proučavanje zakonskog predloga o Međunarodnoj konvenciji o fiskalnom režimu stranih automobilskih vozila.

3 Izbor odbora za proučavanje zakonskog predloga o sporazumu jugoslovensko-turskom, koji se odnosi na izvoz opijuma.

4 Izbor odbora za proučavanje zakonskog predloga o trgovinskom sporazumu između Kraljevine Jugoslavije i Republike Brazilije.

5 Izbor odbora za proučavanje zakonskog predloga o konvenciji o regulisanju trgovačkih potraživanja između Kraljevine Jugoslavije i Belgijsko-Luksemburške privredne unije.

6 Izbor odbora za proučavanje zakonskog predloga o projektu konvencije o naznačivanju težine na velikim koletima koja se prenose lađom.

7 Izbor odbora za proučavanje zakonskog predloga o preporukama o predupređivanju nesrećnih slučajeva pri radu i o preporukama o odgovornosti odnosno sigurnosnih naprava mašina pokretanih mehaničkom snagom.

Prima li Narodna skupština ovaj dnevni red? (Prima.) Objavljujem va je dnevni red usvojen. Današnju sednicu zaključujem a iduću zakazujem za sutra, u 9,30 časova pre podne.

Sednica je zaključena u 13,45 časova.

ПРИЛОЗИ

Интерпелације Стјепана Ваљавца, народног посланика, на Министра саобраћаја.

Господине Министре,

Скупни угљен који се предаје нашим железницима на употребу, потребно је да се свом економијом употребљава, да би се на овај начин у време тешке кризе штедила што више народна имовина.

У ложионици Државних железница Загреб—Сава, не само, да се о томе не води рачуна, него се потребни квантум за погон машина даје у мањим количинама, а вишак задржаје у личну корист намештеника.

Осим тога скупи возни парк, нарочито локомotive повјеравају се таквим лицима, који су без потребна испита за руковање таквих возила. Последица овога у најмању руку лакомисленог поступка је оштећивање стројева, као што је случај са локомотивом бр. 326331, која је натерана на окретаљку и ова потпуно разбијена.

Исто тако државна имовина у тој ложионици служи у личне сврхе намештеника, који себе у ложионици коју од државног материјала ражље и остали печинарски алат.

Поводом свега тога, слободан сам упутити Вам, Господине Министре, ову интерпелацију са молбом, да ми изволите у Народној скупуштини одговорити на ова питања:

1) Да ли Вам је познато да је руковање са скупим нашим возним парком у ложионици Државних железница Загреб—Сава, штетно по народну имовину и да се та имовина повјерава у недоучене и невеште руке?

2) Ако Вам је познато, шта каните предузети против тога нарочито да ли сте вољни одредити

објективну и хитну истрагу по свим овим кривицама.

Изволите, Господине Министре, и овом приликом примити изразе мог одличног поштовања.

17 октобра 1932 године
у Београду.

Народни посланик,
Стјепан Ваљавец, с. р.

Интерпелација др. Николе Нишкића, народног посланика, на Претседника Министарског савета.

Господине Претседниче;

Сјећамо се добро да сте у буџетској дебати на адресу ванпарламентарне опозиције упутили преко отсуства сваке идејне заједнице, истичући, како ванпарламентарна опозиција разноврсно друштво, како се већ мјесецима погађа за свој програм изградње државе и народа, а како се ипак између себе не може да погоди. Извели сте онда из тога закључка, да је такво друштво далеко од тога да прими власт земље и одговорности за њу.

Зашто сте се обраћали таквој опозицији, која је по Вашим ријечима кукавички побегла с изборног мегдана, и која није имала петље да одмјери снагу с Вама искусним и старим босанским мегданџијом још ни данас право незнамо. Ипак смо из тога говора бар сазнали и добром југославенском Усуду заблагодарили, што на Вашој страни имамо хомогено политичко друштво, утврђен програм државе и народа, кад већ по несрећи на тој другој страни имамо разноврсно политичко друштво, које се ни на негативној основи не може да формира.

Што је било дакле природније, него да се прије или касније заинтересујемо начелима народне и државне политике таквог хомогеног и јединственог политичког друштва, као што је Ваше.

Та сте начела Ваше државне политике открили у поменутом говору у буџетској дебати, а још више у Вашем клубу дана 6 августа о. г. кад сте резимирани, да је за Ваше политичко друштво јединство народа и данашњи облик државног уређења вазда ван сваке политичке погодбе, те ванпартијских компромисан пазара и трговине.

Прво, што смо одмах запазили, било је, да сте сасвим одступили од политичког правца Пријестолне Бесједе и Адресе Народног Претставништва, за које је само цјелина државе, а не и облик државног уређења ван сваке дискусије. Затим, да сте се не пуштајући у политичку погодбу и дискусију о облику државног уређења као најеминентнијем политичком питању загазили у све дубљу реакцију. Напокон на наше велико изненађење и запрепашћење да Ваше политичко друштво закићено сувише цвијећем увелог јединства, ни издалека није програмски толико сложено и једно, колико има власти.

Док се Ви наиме сваком приликом закљинете на данашњи облик државног уређења — на некакову мисао унутарње државе („Време од 7-VIII-1932 године бр. 3807) као да има и некаква вањска држава — те за већи солемитет у помоћ позивате и народно јединство духовни и неполитички фактор, дотле генерални секретар Вашег политичког друштва и активни министар Вашег кабинета г. Др. Алеберт Крамер на Кршком Пољу недељу дана иза Вас изјављује:

„Ми ћемо извести и све оно, што су некадашњи вођи словеначког народа обећавали кроз целих десет година, а што су све заборављали, када су год ушли у владу. Ми ћемо спровести потпуну аутономију. Провешћемо и сва она питања која нису решена у прошлости. Ви данас манифестујете не само солидарности словеначког дела наше државе... („Време“ од 15-VII-1932 године бр. 3815).

Не морамо истаћи, да немамо ништа против словенске аутономије, ни словенских захтјева, ако они садрже аутономију Словеније федерацију ит.д. Боље је задовољан народ у аутономији и федерацији, него незадовољан у централизму, и Вашој унутарњој држави. И Адреса Народног Претставништва од 27-I-1932 на Пријестолну Бјеседу потврђује. Да се она онако сва државна уређења доноси и мењају према народним и државним интересима и потребама.

Ако дакле народна и државна потреба захтјева, променитће се и данашње државно уређење исто

онако, како се мјењала и она прије њега. Спас народа и државе сваком је трезном државнику врховни закон. Кад нам поменуте изјаве тако не би баш на Вашој страни откриле разнородно друштво, привилеговану политичку трговину и пазар народним јединством и државним уређењем, не би се на њих ни освртали, овако оне поред привилегованог политичког пазара у Вашем хетерогеном друштву утврђују још само једну сигурно заједничку мисао: државну власт у силу земље под сваку цјену за себе задржати.

Сматрајући оправдано, да нашем народу поред рђавог искуства са свима привилегованим друштвима од Привилеговане аграрне банке до Привилегованог извозног не треба још Привилеговано политичко друштво, тражимо да нам у Народној скупштини на ову интерпелацију одговорите:

1) Да ли Вам је познато, да је Министар Вашег кабинета г. Алберт Крамер, Генерални секретар Југословенске радикалне сељачке демократије дана 14-VIII о.г. на Кршком Пољу у име Краљевске владе обећао спровести потпуну аутономију Словеније, а уз њу и сва она питања из прошлости, која је обећала Словенска људска странка са својим вођом г. Др. Антоном Корошцем, а није спровела.

2) Да ли Вам је исто тако познато, да је г. Алберт Крамер, овом приликом у име Краљевске владе говорио о „Словенском народу“ и „Словеначком делу наше државе“, што све само појачава племенску и покрајинску поделу, против које се иначе ваше друштво изјашњава.

3) Када Вам је сад све ово познато, питамо Вас како можете ове изјаве о Словеначком народу, о Словеначком делу наше државе и о аутономији Словеније довести у склад с Вашим народним јединством, и данашњим обликом државног уређења, који није за политичку погодбу и дискусију? и

4) Ако Господине Претседниче мислите, да се о облику државног уређења и о народном јединству може ипак повести дискусија и направити политичка погодба, а овакве изјаве сложити са Вашим програмом изградње државе и народа, мислите ли, да се по начелу равноправности не мора и хрватском народу исто као словенском дати посебна, потпуна аутономија и његов хрватски дио државе.

18 октобра 1932 године

у Београду

Др. Никола Никић, с. р.
народни посланик